

Diverzifikacija hrvatskog nakladništva

Bogojević Tuzlak, Svetlana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:589291>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Dvopredmetni studij Nakladništva i informatologije

Svetlana Bogojević Tuzlak

Diverzifikacija hrvatskog nakladništva

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2020.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za informacijske znanosti
Dvopredmetni studij Nakladništva i informatologije
Svetlana Bogojević Tuzlak

Diverzifikacija hrvatskog nakladništva

Diplomski rad

Društvene znanosti, Informacijske i komunikacijske znanosti, Knjižničarstvo

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2020.

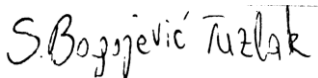
IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno izradila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 12. listopada 2020.

Svetlana Bogojević Tuzlak

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Diverzifikacija.....	2
2.1 Diverzifikacija nakladništva.....	2
2.2. Zašto diverzifikacija nakladništva?.....	4
3. Svjetsko nakladništvo.....	4
3.1. Primjeri diverzifikacije nakladništva u svijetu.....	4
3.1.1 Pulitzerova i Nobelova nagrada	6
3.1.2. Likovi u dječjoj literaturi.....	7
3.1.3. LGBTQ.....	8
3.1.4. Bijeli vs. obojeni autori – žanr	9
3.1.5. Zaposlenici nakladničkih kuća	10
3.1.6. Problem spola – recenzenti	11
3.1.7. Bijelci više čitaju.....	13
4. „Zašto je nakladništvo tako bijelo?“	13
5. Slučaj Penguin Random Housea u Velikoj Britaniji.....	15
6. Raznolikost u nakladničkoj industriji danas.....	16
7. Hrvatsko nakladništvo.....	17
7.1 Hrvatsko društvo pisaca	17
7.1.1 Članstvo u Hrvatskom društvu pisaca	18
7.1.2. Diverzifikacija zaposlenih u Hrvatskom društvu pisaca	18
7.1.3. Diverzifikacija članova Hrvatskog društva pisaca	19
7.2. Društvo hrvatskih književnika	20
7.2.1 Osnutak Društva.....	20
7.2.2. Društvo hrvatskih književnika danas	21
7.2.3. Članstvo u Društvu hrvatskih književnika	21
7.2.4. Diverzifikacija zaposlenih u Društvu hrvatskih književnika	22

7.2.5. Diverzifikacija članova Društva hrvatskih književnika	23
8. Diverzifikacija hrvatskog nakladništva	24
8.1 Spolna diverzifikacija hrvatskog nakladništva	24
8.2. Školska knjiga	25
8.2.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Školskoj knjizi	25
8.3. Znanje	28
8.3.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Znanju	28
8.4. Fraktura	29
8.4.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Frakturi	30
8.5. Jesenski i Turk	32
8.5.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Jesenski i Turk	32
8.6. Planetopija	34
8.6.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Planetopiji	34
9. Zaključak	36
Literatura	37
Prilozi	40

Sažetak

Ovaj diplomski rad bavi se problematikom diverzifikacije u nakladništvu. Kako bi se bolje shvatio pojam diverzifikacije nakladništva, opisani su primjeri diverzifikacija u stranom nakladništvu. U svijetu se godinama provode istraživanja unutar nakladničkih kuća vezana za diverzifikacije na osnovu boje kože, spola, seksualne orijentacije, invalidnosti i dr., bilo zaposlenika nakladničkih kuća, autora knjiga, čitatelja ili likova unutar djela. U velikim i multikulturalnim zemljama, kao što su primjerice Sjedinjene Američke Države, problematika diverzifikacije se može lakše istraživati. U hrvatskom nakladništvu je istraživanje diverzifikacije na osnovu spola – kada je riječ o analizama temeljenim na javno dostupnim dokumentima – jedino moguće. Hrvatska nije velika zemlja i njezino stanovništvo nije toliko raznoliko, a upravo zbog toga se ni zaposlenici u nakladništvu ne mogu diverzificirati drugačije nego na temelju spola. Radnjom su obuhvaćena i društva hrvatskih pisaca i književnika, te su se dobila saznanja o dominaciji muškaraca u toj profesiji. Suprotno tomu, unutar pet analiziranih hrvatskih nakladničkih kuća, rezultat je bio u korist žena. Upravo u četiri od pet nakladničkih kuća, koje su nasumično odabrane, žene dominiraju kao zaposlenice na vodećim pozicijama unutar kuća. Dobivenim rezultatima su se ključne pretpostavke o dominaciji muškaraca u nakladništvu ipak pobile.

Ključne riječi: spolna diverzifikacija, svjetsko nakladništvo, hrvatsko nakladništvo, spol, nakladničke kuće, strukovne udruge

1. Uvod

Tema diverzifikacije nakladništva postaje sve važnija u inozemnim nakladničkim krugovima. U Hrvatskoj još ne postoje radovi i istraživanja na tu temu, što je dalo i dodatni poticaj za pisanje ovoga rada. U ovom diplomskom radu predstaviti će se dva istraživanja hrvatskog nakladništva, a oba se odnose na spol. Prvi dio istraživanja koji se odnosi na spolnu diverzifikaciju, radi analizu članova i članica Hrvatskog društva pisaca i Društva hrvatskih književnika. Drugo istraživanje je provedeno na pet hrvatskih nakladničkih kuća, gdje se željelo dobiti saznanje o njihovoj diverzifikaciji zaposlenika, a pritom misleći također na spolnu diverzifikaciju zaposlenika. Cilj istraživanja je dobiti spoznaju koliki je udio zaposlenika u odnosu na zaposlenice na ključnim pozicijama nakladničke kuće. Početna pretpostavka je da muškarci dominiraju kao ključni zaposlenici nakladničkih kuća. Svakako, uvodno će se pojasniti sam pojam diverzifikacije i navesti vrste diverzifikacije. U radu će se najprije govoriti o stanju u svijetu odnosno stranom nakladništvu, gdje su prisutne razne diverzifikacije, a ne samo one koje se odnose na spol zaposlenika i spol autora. Dat će se osvrt na jedno francusko istraživanje nakladništva, gdje autori uvode tri dimenzije pojma diverzifikacije. Nadalje, bit će govora o zastupljenosti LGBTQ skupina unutar svjetskog nakladništva, dominaciji bijele rase kao čitatelja nakladničkih proizvoda, likova unutar djela, ali i zaposlenika unutar industrije. Zatim, istražit će se odnos između muškaraca i žena, koji će dati odgovor tko dominira svjetskim nakladničkim kućama. Prikaz diverzifikacije u svijetu će pomoći pri istraživanju diverzifikacije u Hrvatskoj radi usporedbe i shvaćanja širine samog pojma.

Istraživanja koja se tiču svjetskog nakladništva su preuzeta putem službenih mrežnih stranica relevantnih izvora, koji se dugi niz godina bave problematikom diverzifikacije u nakladništvu. Svi preuzeti statistički podatci, grafikoni i tablice, su provjereni i daju pouzdane informacije o cjelokupnom stanju u nakladništvu. Istraživanje je provedeno tijekom srpnja, kolovoza i rujna ove godine, a korišteni su i podatci prikupljeni iz zadnjeg popisa stanovništva, koji daju podlogu za istraživanje diverzifikacije hrvatskog nakladništva. Naime, Državni zavod za statistiku nam je potvrdio visok stupanj homogenosti državljana Republike Hrvatske što se tiče nacije i religije.¹ Upravo je to razlog provođenja spolne diverzifikacije nakladništva, a ne neke druge vrste. Ovim se radom želi dati odgovor na pitanje jesu li žene u hrvatskom nakladništvu u podređenom položaju u odnosu na kolege suprotnoga spola i je li na hrvatskoj kulturnoj i književnoj sceni

¹Usp. Državni zavod za statistiku. Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 2011. URL:<https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (2020-09-19)

više muškaraca ili žena. Ovaj rad je prvi koji se bavi tematikom diverzifikacije unutar hrvatskog nakladništva.

2. Diverzifikacija

Na samom početku je ključno razjasniti pojam diverzifikacije (ili diversifikacije), koji je došao preko francuskog jezika i riječi *diversification*, odnosno od riječi *diversifier*. Korijen riječi dolazi od srednjovjekovnog latinskog i riječi *diversificare* što u prijevodu znači činiti nešto različitim.²

Pojam diverzifikacije se ponajviše koristi u ekonomiji, a to potkrepljuje i definicija pojma koja kaže da je diverzifikacija „proširenje gospodarske djelatnosti na veći broj proizvoda ili usluga, proširenje asortimana proizvodnje ili prodaje proizvoda.“³ Svakako je bitno naglasiti da je pojam općeprihvaćen u jeziku i za sve ostale varijacije različitosti u odnosu na nešto bez obzira na područje. Naime, u sociologiji se proces diverzifikacije društva može pronaći pod pojmom kulturalne hibridizacije, što autori definiraju kao proces miješanja različitih kultura i nastajanje jedne globalne kulture.⁴ U političkom smislu, diverzifikacija se često spominje unutar političke ekonomije gdje se ekonomija usko vezuje s političkom znanosti.⁵ Konkretno, u ovom diplomskom radu, pojam diverzifikacije će se koristiti pri određivanju spolne različitosti u hrvatskom nakladništvu odnosno zastupljenosti žena u odnosu na muškarce. Također, pojam se spominje i u kontekstu vjerske, nacionalne, jezične i drugih različitosti kojima se bavi svjetsko nakladništvo, a o tome će se u nastavku rada i nešto više reći.

2.1 Diverzifikacija nakladništva

Pitanje koje se nameće samo po sebi je sljedeće „Zašto govorimo o diverzifikaciji u nakladništvu i koji joj je zapravo uzrok?“. Odgovor je vrlo jednostavan, uzrok smo mi sami odnosno društvo općenito. Izdavačka je djelatnost u jednu ruku odraz društva u kojemu živimo, ali i ona na mnogo načina može utjecati na to isto društvo. Naime, s izdavačkom djelatnošću se uvelike

² Usp. diversifikacija. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15490> (2020-08-13)

³ Usp. Isto.

⁴ Usp. Zeman Geiger, Marija; Zeman, Zdenko. Uvod u sociologiju (održivih) zajednica. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2010. Str. 117-118. URL: https://www.pilar.hr/wp-content/images/stories/dokumenti/e_knjige/uvod_u_sociologiju_zajednica.pdf (2020-09-20)

⁵ Usp. politička ekonomija. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49234> (2020-09-25)

preklapa kultura, identitet, jezik i ostale bitne značajke koje karakteriziraju određeno društvo. Sve jezične, rasne, vjerske, nacionalne i druge različitosti se mogu sagledati kroz nakladništvo.⁶

Knjiga je medij koji je oduvijek imao moć nad društvom, a ujedno i medij koji je prenosio trenutne stavove društva, mijenjao svjetonazore pojedinaca ili pak skupina, a ujedno bio i uzrok sukoba s vlasti te pogibelji autora i njihovih sljedbenika. Izdavačka djelatnost je od samih početaka i izuma tiskarskog stroja bila „na meti“ jer je tiskala i raspačavala tzv. „štetne knjige“, a u njima je pisalo nešto različito i drugačije od ondašnjeg stava crkvene vlasti.⁷ Knjiga je oduvijek imala poseban status u društvu te se razlikovala od ostalih „proizvoda“. Koliko je velik značaj i uloga tiskane riječi govori nam i podatak da se knjigu i druge tiskarske proizvode naziva „agentima ekonomske, socijalne i kulturne promjene“. Knjiga ima moć da pomogne različitim zajednicama da se bolje razumiju i upoznaju jedna drugu.⁸ Prema britanskim autorima Paulu Richardsonu i Grahamu Tayloru, može se izdvojiti pet društvenih područja na koja nakladnička djelatnost izravno utječe. Jedno od područja je kulturno područje gdje su zadaće nakladništva zadovoljavanje kulturnih potreba nekog društva, njegovih različitosti te izdavanje naslova koji kritički propituju društvo otvaranjem novih tema i koji grade korpus nacionalne kulture i nacionalnog identiteta.⁹ Diverzifikacija u nakladništvu je oduvijek postojala, ali samo u nešto drugačijem obliku. Danas se ta različitost u ovoj djelatnosti očituje kroz rasnu, vjersku, spolnu, rodnu ili neku drugu nejednakost. Spomenuta nejednakost se vezuje uz autore djela, likove unutar tih istih djela te čitatelje koji naposljetku ta djela kupuju i čitaju. Provedena su mnoga istraživanja na tu temu, a ponajviše u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, upravo u vodećim zemljama što se tiče izdavačke djelatnosti. U svijetu, posebice u velikim multikulturalnim zemljama, su ove različitosti mnogo izraženije nego u Hrvatskoj i o njima se mnogo govori i piše. Diverzifikacija nakladništva se vrlo lako može prezentirati uz pomoć brojeva odnosno statističkog prikaza, gdje se jasno može odrediti zastupljenost pojedine etničke, rasne, vjerske i drugih skupina u odnosu na skupinu koja je dominantna u određenoj zemlji.¹⁰

Upravo zbog nemogućnosti razrade teme na osnovu nekih drugih različitosti, zadržat ćemo se na spolnoj diverzifikaciji unutar hrvatskog nakladništva. Uz istraživanje odnosa muškaraca i žena zaposlenih u hrvatskim nakladničkim kućama, istražiti će se i Hrvatsko društvo pisaca i Društvo

⁶ Usp. Le Roux, Elizabeth. *Publishing and Society*. // *The Oxford Handbook of Publishing* / Edited by Angus Phillips and Michael Bhaskar. Oxford: Oxford University Press, 2019. Str.1.

⁷ Usp. Stipčević, Aleksandar. *Povijest knjige*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985. Str. 374.

⁸ Usp. Le Roux, Elizabeth. Nav. dj. Str. 2.

⁹ Usp. Velagić, Zoran. Uvod u nakladništvo. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Odsjek za informacijske znanosti, 2013. Str. 9.

¹⁰ Usp. Le Roux, Elizabeth. Nav. dj. Str. 3.

hrvatskih književnika te vidjeti koliko je registriranih muškaraca, a koliko žena unutar navedenih društava.

2.2. Zašto diverzifikacija nakladništva?

Kada se govori o diverzifikaciji u nakladništvu u svijetu onda to nije ništa novo već vrlo poznato i mnogo puta istraživano. U svijetu postoje brojna istraživanja na tu temu i to na osnovu već rečenih čimbenika. pisci i čitatelji već duže vremena grade suradnju na način da u nakladničke proizvode i u sve grane nakladničke industrije uvedu i marginaliziranu populaciju u želji da se svatko pronade u raznovrsnoj ponudi. Bitan događaj koji je potaknuo očigledan rast u prezentaciji različitosti u svim granama nakladništva je kampanja iz 2014. godine pod originalnim nazivom „*We Need Diverse Books*“ ili u prijevodu „*Trebamo raznolike knjige*“. Ovom kampanjom su autori, nakladnici, čitatelji i recenzenti jasnom porukom dali do znanja da su otvoreni za rješavanje problema i veću inkluziju drugih žanrova, likova, čitatelja i dr. Također, pomalo zaboravljena činjenica je i tko su nagrađivani autori i gleda li se pri odabiru najboljeg djela na podrijetlo, boju kože, naciju autora ili je bitna kvaliteta nagrađivanog djela.¹¹ Autori Giles Clark i Angus Phillips u djelu *O nakladništvu iznutra*, također govore o novim trendovima u nakladništvu te raznolikosti unutar ove industrije. Autori ističu i veliku dominaciju žena (oko 70%) unutar londonskih nakladničkih kuća te zbog toga nakladnici smišljaju načine kako privući veći broj muškaraca. Međutim, što se tiče upravljačkih pozicija, muškarci i dalje prednjače u odnosu na žene.¹²

Sve bitne probleme današnje diverzifikacije u nakladništvu i područja na kojima se treba više djelovati navode se u nastavku.

3. Svjetsko nakladništvo

3.1. Primjeri diverzifikacije nakladništva u svijetu

Kao što je već ranije rečeno, u svijetu postoje izraženiji oblici diverzifikacije u nakladništvu, a u nastavku će se nekoliko njih navesti. Najzastupljenije teme su vezane za spolnu i rasnu diverzifikaciju, a nešto manje o vjerskoj, jezičnoj, klasnoj i dr. Međutim, u zadnje vrijeme se sve

¹¹ Usp. Jarema, Kerri. 7 Stats About Diversity In Book Publishing That Prove So Much Work Needs To Be Done, 20. lipnja 2020. URL: <https://www.bustle.com/p/7-stats-about-diversity-in-book-publishing-that-reveal-the-magnitude-of-the-problem-18022153> (2020-08-17)

¹² Usp. Clark, Giles. Phillips, Angus. *O nakladništvu iznutra*. Osijek: Hrvatska sveučilišna naklada. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2017. Str. 332.

više govori i o rodnoj diverzifikaciji odnosno seksualnoj orijentaciji autora (homoseksualci, transrodne osobe i sl.) te postoje i istraživanja na tu temu.

Naime, u Francuskoj je provedeno istraživanje, gdje su sveučilišni profesori Françoise Benhamou i Stéphanie Peltier, na primjeru francuskog nakladništva prikazali nešto drugačiju diverzifikaciju nakladništva. Benhamou i Peltier smatraju da same brojke nisu dovoljne za razumijevanje pojma u nakladništvu već da je pojam diverzifikacije potrebno razlučiti na tri dimenzije, a to su raznolikost, ravnoteža i nesrazmjer.¹³ Za raznolikost (eng. *variety*), autori navode da se ona odnosi na broj kategorija u koje se može raspodijeliti ukupna količina, a ravnoteža (eng. *balance*) se pak odnosi na ravnomjernu raspodjelu te količine u odgovarajuće kategorije. Nesrazmjer ili nesklad (eng. *disparity*) se odnosi na nejednakost između pojedinih kategorija. U konačnici, što su navedene tri dimenzije izraženije, to je veća i sama diverzifikacija.¹⁴ Nadalje, istraživanje se provodilo na osnovu naslova djela, žanra i jezika originala.

Kategorizacija na osnovu naslova djela na prvo mjesto stavlja jedinstvenost svake knjige. Ovdje se diverzifikacija povećava proporcionalno broju objavljenih naslova i ujedno raste ukoliko imaju zajedničko tržište odnosno da im je ono što sličnije, a sadržaj djela različitiji.

Nadalje, što se tiče žanra ovdje se diverzifikacija povećava proporcionalno broju dostupnih žanrova i to prema kategorijama kao što su primjerice stripovi, vodiči za putovanja, akademske knjige i dr. Također, ovdje se prati u kojoj su mjeri ti žanrovi zastupljeni u odnosu na druge objavljene knjige i koliko se ti žanrovi međusobno razlikuju.

Što se tiče treće kategorizacije, a to je jezik originala, ovdje se diverzifikacija povećava proporcionalno broju djela koja su na jeziku originala. Odnosno u kojoj su mjeri ti jezici zastupljeni na tržištu knjiga i u kojoj mjeri oni pokazuju određene specifičnosti što ih u konačnici i razlikuje jedne od drugih.¹⁵

Ovdje je postavljena hipoteza da je tržište knjiga, koje su prevedene s drugih jezika, zapravo određeni signal, koji francusku kulturu povezuje s drugim kulturama i jezicima, a to je ključ ka boljoj kulturnoj otvorenosti općenito, bez obzira radilo se o nakladništvu ili o nekoj drugoj

¹³ Usp. Benhamou, Françoise; Stéphanie Peltier. 'How should cultural diversity be measured? An application using the French publishing industry'. // Journal of Cultural Economics, 31(2), 2007, str. 1-23. URL: https://www.researchgate.net/publication/5149740_How_Should_Cultural_Diversity_Be_Measured_An_Application_Using_the_French_Publishing_Industry (2020-08-16)

¹⁴ Usp. Isto, str.6.

¹⁵ Usp. Isto.

kulturnoj djelatnosti. Autori Benhamou i Peltier dalje navode da se može dodatno raspravljati o postavljenoj hipotezi da je ravnoteža među žanrovima te jezično podrijetlo djela pokazatelj diverzifikacije iliti različitosti unutar nakladništva. Također, autori smatraju da je diverzifikacija veća ukoliko se na tržištu nalazi dostupno dvije tisuće francuskih djela i dvije tisuće djela prevedenih s engleskog jezika nego da je na tržištu dostupno četiri tisuće samo francuskih djela odnosno djela pisanih na francuskom jeziku kao jeziku originala.¹⁶

Na primjeru francuskog istraživanja diverzifikacije u nakladništvu, vidljivo je da se sam pojam može raščlaniti na više sastavnica, a te se sastavnice mogu međusobno uspoređivati i mjeriti jedna u odnosu na drugu. Kroz jednu sastavnicu se različitost može povećavati, a kroz drugu smanjivati. Autori na kraju istraživanja naglašavaju kako bi se sam postupak istraživanja mogao dodatno razgranati ukoliko bi se dodale još neke kategorije uz naslov djela, žanr i jezik originala. Također, mnogo je čimbenika koji mogu utjecati na to zašto je diverzifikacija unutar nekih kategorija izraženija, a unutar nekih drugih kategorija mnogo manja. Ovo istraživanje bi bilo zanimljivo usporediti sa sličnim istraživanjima iz područja nakladništva, ali u zemlji koja je kulturološki i jezično posve različita Francuskoj. Vjerojatno bi rezultati bili i nešto drugačiji, ali na krajnji rezultat istraživanja ovdje utječe mnogo čimbenika. Još jedna bitna činjenica je da je istraživanje rađeno nad djelima koja su izdana u razdoblju od 1990. do 2003. godine.

3.1.1 Pulitzerova i Nobelova nagrada

Istraživanja pokazuju da Pulitzerovu nagradu¹⁷ i Nobelovu nagradu¹⁸ za književnost rjeđe osvajaju žene u odnosu na muškarce, a obojene žene još rjeđe u odnosu na bjelkinje. Statistika pokazuje da je Pulitzerovu nagradu, od njezina osnutka 1917., osvojilo samo trideset žena, a od njih trideset samo njih tri su bile obojene.¹⁹ Naime, radi se o Alice Walker (1944.) koja je dobila Pulitzerovu nagradu za fikciju i to za roman *The Color Purple* (1982.).²⁰ Zatim, Toni Morrison (1931. – 2019.) koja dobiva Pulitzerovu nagradu za fikciju za roman *Beloved* (1988.) i Nobelovu nagradu za književnost za sabrana djela kao prva nagrađivana Afroamerikanka.²¹ Treća je Jhumpa Lahiri (1967.) koja je indijskog podrijetla, a 2000. godine osvaja Pulitzerovu nagradu za fikciju za zbirku kratkih

¹⁶ Usp. Isto, str. 7.

¹⁷ The Pulitzer Prizes. Columbia University, 2020. URL: <https://www.pulitzer.org/> (2020-08-17)

¹⁸ The Nobel Prizes. Nobel Media AB, 2020. URL: <https://www.nobelprize.org/> (2020-08-17)

¹⁹ Usp. Jarema, Kerri. Nav.dj.

²⁰ Usp. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Alice Walker //Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica, inc., 2020. URL: <https://www.britannica.com/biography/Alice-Walker> (2020-08-18)

²¹Isto. Toni Morrison. URL: <https://www.britannica.com/biography/Toni-Morrison> (2020-08-18)

priča pod naslovom *Interpreter of Maladies*.²² Ključni i vrlo zabrinjavajući su sljedeći podaci da je, prema istraživanjima iz 2019. godine, Nobelovu nagradu osvojilo samo četrnaest žena od ukupno 114 nagrada koje su dodijeljene od 1901. godine.

3.1.2. Likovi u dječjoj literaturi

Prema istraživanju iz 2018. Kooperativnog centra dječjih knjiga na Sveučilištu Wisconsin – Madison (CCBC – Cooperative Children's Book Center), u dječjoj literaturi se pojavljuje više životinjskih likova nego likova crnaca, latinoamerikanaca, domorodaca, azijata i dr. Naime, istraživanje je pokazalo da 10% knjiga sadrži afričke/afroameričke likove; 7% predstavlja azijsko-pacifičke otočane odnosno azijsko-pacifičko-američke likove; 5% sadrži latino likove; a samo 1% predstavljalo je likove američkih Indijanaca/domorodaca. Međutim, 50% knjiga imalo je za likove bijelce, dok je 27% imalo životinjske likove i dr.²³

CCBC je jedinstven centar i biblioteka za ispitivanje, proučavanje i istraživanje unutar Škole za obrazovanje Sveučilišta Wisconsin-Madison. CCBC se također financira od strane Wisconsin Department of Public Instruction putem Odjela za knjižnice i tehnologiju. CCBC zbirka uključuje trenutne, retrospektivne i povijesne knjige za djecu i mlade i potiče na učenje i istraživanje na području dječje književnosti i književnosti za mlade. Sam centar svoje usluge nudi studentima, knjižničarima, učiteljima, pružateljima skrbi djeci, raznim istraživačima iz ovoga područja i mnogim drugima na području američke savezne države Wisconsin.²⁴ Ovaj centar je osnovan 1963. godine, a u razdoblju od 1985. do 1993. godine je prikupljao knjige isključivo o crncima i knjige koje su crnci napisali. Od 1994. godine prikuplja knjige koje su napisali crnci ili knjige o njima, ali i o domorodcima i općenito obojenima (BIPOC – Black, Indigenous and People of Color). Od 2018. godine CCBC je odlučio dokumentirati sadržaj svake knjige koju prime. Tako su od 2018. uveli i dodatnu analizu djela i to na način da su uveli kategorije invalidnosti, LGBTQ skupine i religiju kao vrlo bitne pokazatelje diverzifikacije (v. sliku 1. i 2.).²⁵

²²Isto. Jhumpa Lahiri. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jhumpa-Lahiri> (2020-08-18)

²³ Usp. Jarema, Kerri. Nav.dj. URL: <https://www.bustle.com/p/7-stats-about-diversity-in-book-publishing-that-reveal-the-magnitude-of-the-problem-18022153> (2020-08-20)

²⁴ Usp. Cooperative Children's Book Center (CCBC). University of Wisconsin-Madison, 2020. URL: <https://ccbc.education.wisc.edu/about/> (2020-08-20)

²⁵ Usp. Cooperative Children's Book Center (CCBC). University of Wisconsin-Madison, 2020. URL: <https://ccbc.education.wisc.edu/literature-resources/ccbc-diversity-statistics/> (2020-08-20)

Title Enter search terms

Publish date range 2018 To 2020 Non-US Publisher Translated

^ Diversity Subject

☐ Arab	☐ Cognitive/Neurological Condition	☐ Gender Nonconformity	☐ Christian
☐ Asian	☐ Physical (Dis)ability/Condition	☐ LGBTQ Character/Topic	☐ Jewish
☐ Black/African	☐ Psychiatric Condition	☐ LGBTQ Family	☐ Muslim
☐ Brown Skin Unspecified		☐ LGBTQ Innuendo	☐ Other Religion
☐ First/Native Nations		☐ LGBTQ Non-Fiction	
☐ Latinx			
☐ Middle East			
☐ Multicultural General			
☐ Pacific Islander			

Slika 1. CCBC Vodič za pretraživanje knjiga o raznolikosti

Title Enter search terms

Publish date range 2018 To 2020 Non-US Publisher Translated

^ Primary Character

☐ Arab	☐ Cognitive/Neurological Condition	☐ Female	☐ LGBTQ
☐ Asian	☐ Physical (Dis)ability/Condition	☐ Male	☐ None
☐ Black/African	☐ Psychiatric Condition	☐ Transgender	☐ Human
☐ Brown Skin Unspecified		☐ Unknown	☐ Animal
☐ First/Native Nations		☐ Other Gender	☐ Group
☐ Latinx		☐ Christian	☐ Other Type
☐ Middle East		☐ Jewish	
☐ Multiracial		☐ Muslim	
☐ Pacific Islander		☐ Other Religion	
☐ White			

Slika 2. CCBC vodič za pretraživanje knjiga o raznolikosti

3.1.3. LGBTQ

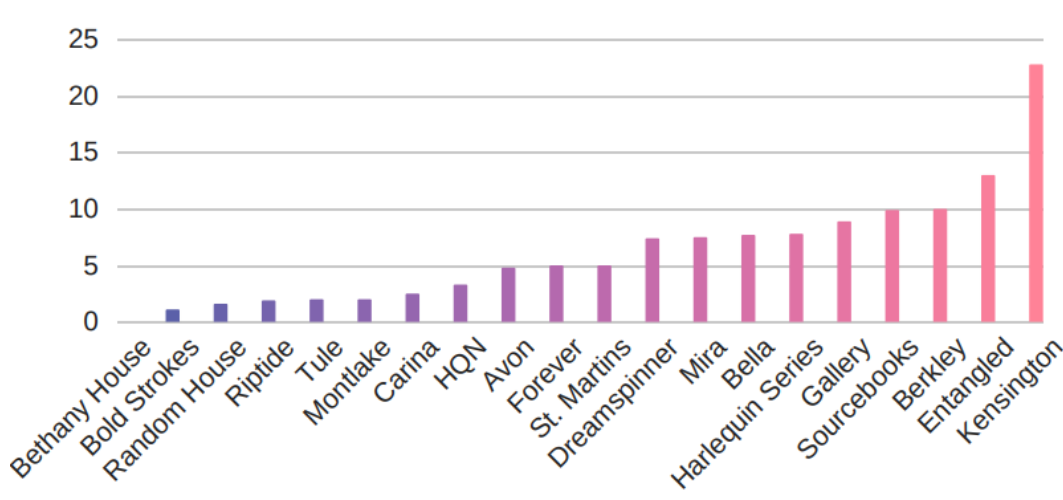
CCBC je 2017. godine proveo i istraživanje vezano za LGBTQ²⁶ skupine. Ovo istraživanje na području književnosti za djecu i mlade je pokazalo da je od 3700 ispitanih knjiga samo 3,68%

²⁶ Usp. LGBTQ. // Cambridge Dictionary. Cambridge University Press, 2020. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lgbtq> (2020-08-24)

odnosno 136 knjiga je sadržavalo značajan LGBTQ sadržaj. Od toga su samo 41% (56 knjiga) napisali autori koji se identificiraju kao osobe koji pripadaju LGBTQ skupini.²⁷

3.1.4. Bijeli vs. obojeni autori – žanr

Što se tiče ljubavnih romana kao žanra, kod najvećih nakladnika koji su po tome žanru prepoznatljivi, uveliko prednjače bijelci kao autori knjiga. Vrlo zanimljivo istraživanje su provele vlasnice knjižare The Ripped Bodice²⁸, sestre Leah i Bea Koch, koje u svojoj knjižari isključivo posjeduju ljubavnu/romantičnu literaturu. Vlasnice knjižare od 2016. svake godine provode istraživanje u kojemu analiziraju koje su boje kože autori takozvanih „ljubića“. Prve su godine sestre Koch utvrdile da na sto knjiga, koje objavljuju poznate nakladničke kuće ovakve literature, je 7,8% napisano od strane obojenog autora. Iduće 2017. godine je postotak bio 6,2%, a 2018. 7,7% (v. sliku 4).²⁹

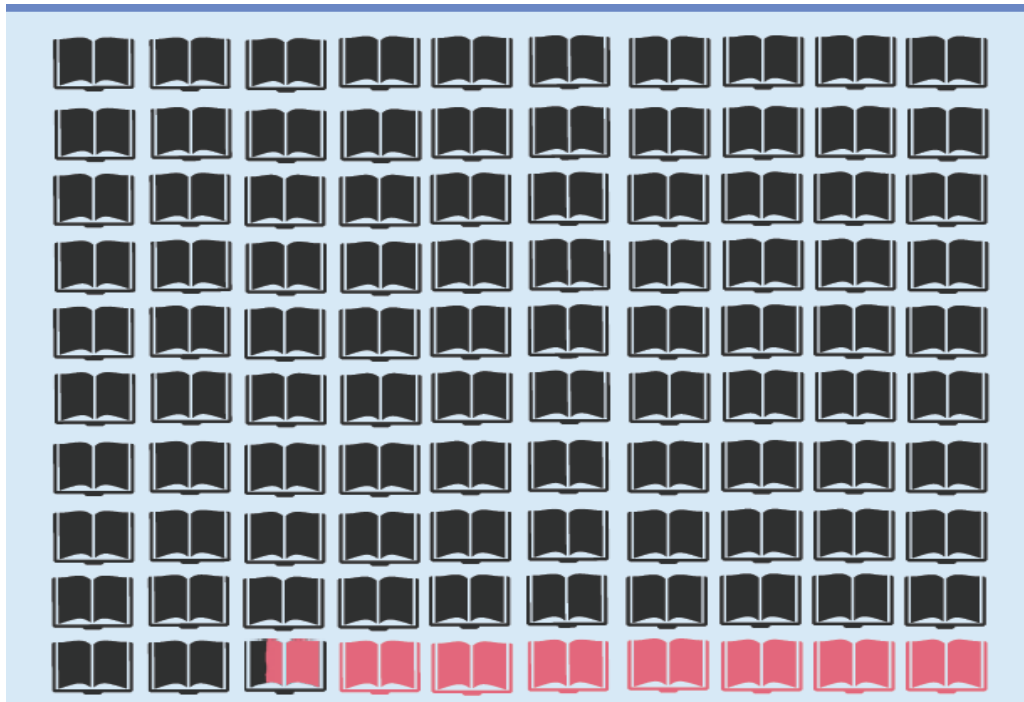

Slika 3. Grafički prikaz objavljenih knjiga obojenih autora odabranih nakladnika iz 2018.

²⁷ Usp. Jarema, Kerri. 7 Stats About Diversity In Book Publishing That Prove So Much Work Needs To Be Done, 20. lipnja 2020. URL: <https://www.bustle.com/p/7-stats-about-diversity-in-book-publishing-that-reveal-the-magnitude-of-the-problem-18022153> (2020-08-25)

²⁸ Usp. The Ripped Bodice: A Romantic Bookstore. 2016. URL: <https://www.therippedbodice.com/> (2020-09-01)

²⁹ Usp. Koch, Bea. Koch, Leah. The State of Racial Diversity in Romance Publishing, 2018. URL: <https://www.therippedbodice.com/sites/therippedbodice.d7.indiebound.com/files/2018%20diversity%20study.pdf> (2020-09-01)

Slika 4. Slikovni prikaz zastupljenosti obojenih autora u odnosu na bijele na 100 objavljenih knjiga (2018.)

3.1.5. Zaposlenici nakladničkih kuća

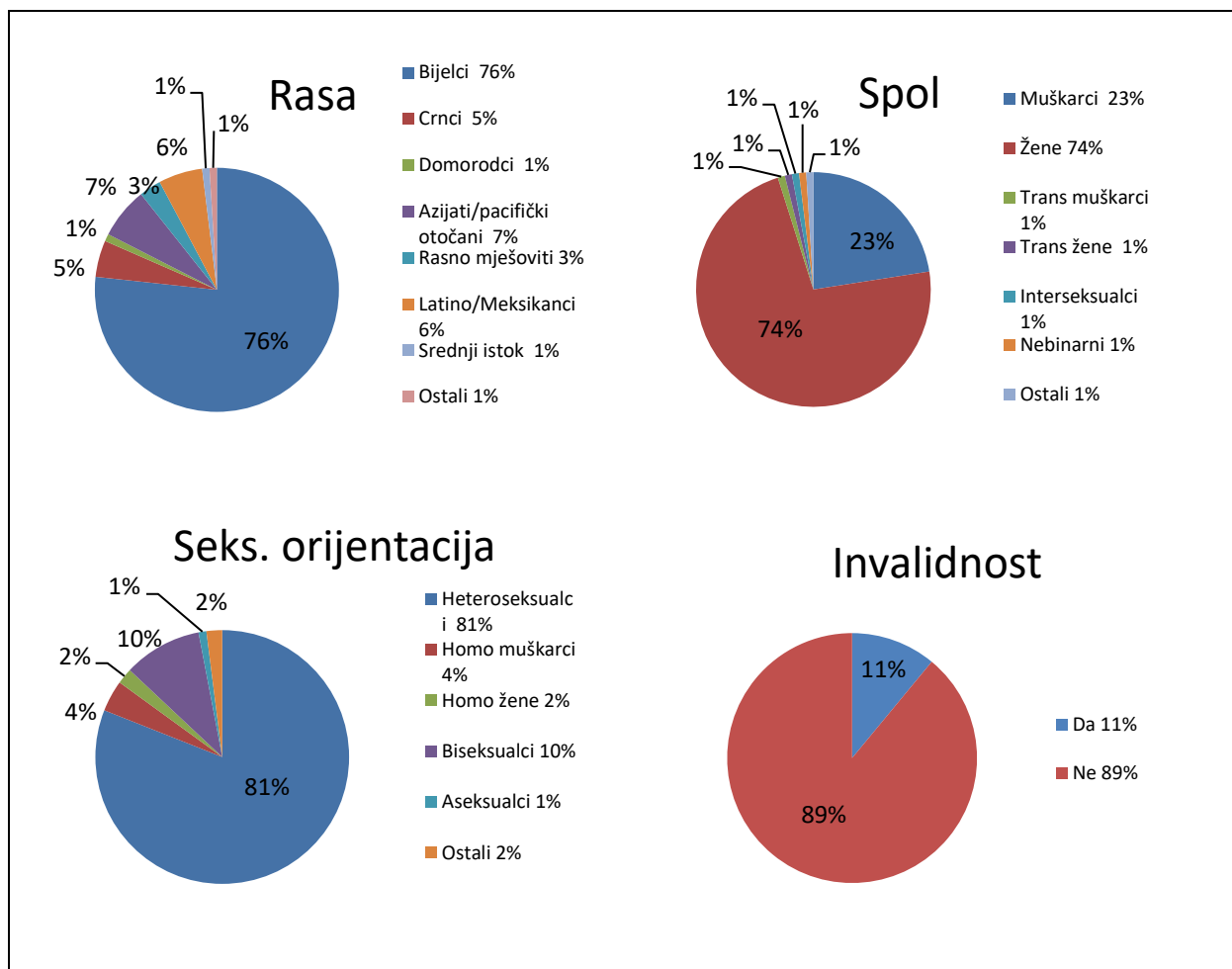
Jedan od najvećih multikulturalnih nakladnika dječje knjige u Sjedinjenim Američkim Državama, Lee&Low³⁰, 2019. godine provodi istraživanje o zaposlenicima nakladničkih kuća i to na osnovu spola, rase, seksualne orijentacije i invalidnosti.³¹ Naime, istraživanje koje su proveli je pokazalo da 76% ukupne nakladničke industrije (uključujući rukovoditelje, marketing i promidžbu, prodaju, recenzente i pripravnike) je bijelo. Žene koje su bijele boje i heteroseksualno orijentirane čine 74% ukupnog broja zaposlenih.

Što se tiče ukupne industrije na osnovu seksualne orijentacije njih 81% je heteroseksualno, 89% bez invalidnosti i 97% je cis³² odnosno rod i spol im se podudaraju.³³ U nastavku su grafički prikazi istraživanja, a na kraju rada su originalni grafovi na engleskom jeziku (v. Prilozi 1-8).

³⁰ Usp. Lee and Low. 2020. URL: <https://www.leeandlow.com/about-us> (2020-08-29)

³¹ Usp. Beckert, Betsy. Jiménez. M., Laura. Where is the diversity in publishing? The 2019 diversity baseline survey results. Lee and Low Books. 28. siječanj 2020. URL: <https://blog.leeandlow.com/2020/01/28/2019diversitybaselinesurvey/> (2020-09-25)

³² Usp. Cisgender. // Cambridge Dictionary. Cambridge University Press, 2020. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cisgender> (2020-08-29)

Slika 5. Grafički prikaz cjelokupne nakladničke industrije prema rasi, spolu, seksualnoj orijentaciji i invalidnosti

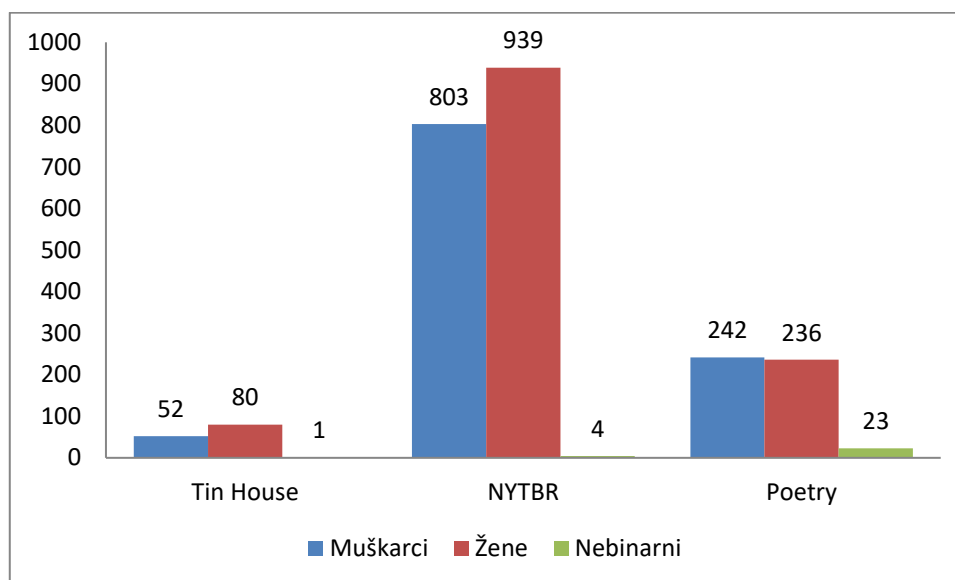
3.1.6. Problem spola – recenzenti

VIDA³⁴, neprofitna feministička organizacija koja se zalaže za marginalizirane skupine na književnom području, dugi niz godina provodi istraživanja o rodnoj diverzifikaciji kod recenzenata knjiga u periodičnim publikacijama kao što su New York Times Book Review i Harper's Magazine (v. prilog 9). Zadnje istraživanje iz 2019. godine je pokazalo da u tri publikacije (Tin House, New York Times Book Review i Poetry) od ukupno petnaest, barem 50% i više od 50% recenzija su napisale žene. Također, podatci pokazuju da Poetry ima najveću

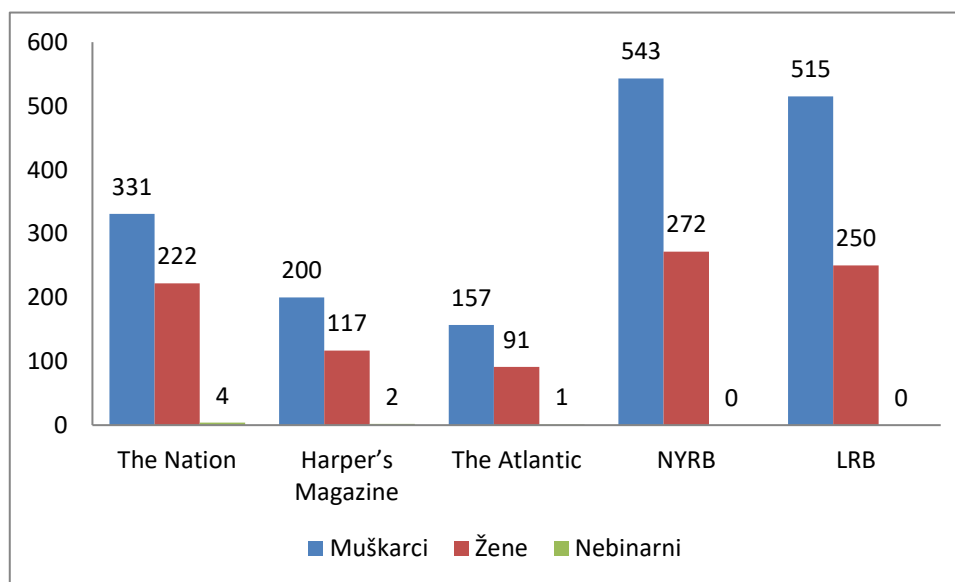
³³ Usp. Jarema, Kerri. 7 Stats About Diversity In Book Publishing That Prove So Much Work Needs To Be Done, 20. lipnja 2020. URL: <https://www.bustle.com/p/7-stats-about-diversity-in-book-publishing-that-reveal-the-magnitude-of-the-problem-18022153> (2020-08-29)

³⁴ Usp. VIDA: Women in Literary Arts. URL: <https://www.vidaweb.org/> (2020-08-30)

zastupljenost recenzija napisanih od strane nebinarnih pisaca³⁵, što ukupno iznosi 4,59%. Na samome dnu po zastupljenosti ženskih recenzenata nalaze se The Nation (39,86%), Harper's Magazine (36,68%), The Atlantic (36,55%), The New York Review of Books (33,37%) i The London Review of Books (32,64%) (v. sliku 12).³⁶

Slika 11. Grafički prikaz odnosa spolova recenzenata unutar prve tri publikacije

Slika 12. Grafički prikaz odnosa spolova recenzenata unutar zadnjih pet publikacija

³⁵Usp. Nonbinary. // Cambridge Dictionary. Cambridge University Press, 2020 URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/non-binary> (2020-08-30)

³⁶Usp. VIDA: Women in Literary Arts. URL: <https://www.vidaweb.org/the-count/2019-vida-count/#overviews> (2020-09-28)

3.1.7. Bijelci više čitaju

Prema brojkama Pew Research Centera ³⁷ iz 2015. godine, prosječan Amerikanac pročita dvanaest knjiga godišnje. No međutim, prema određenim studijama, Amerikanci ipak pročitaju samo četiri knjige u periodu od godinu dana. Prema istraživanjima od 2012. godine 74% Amerikanaca pročita barem jednu knjigu godišnje, a ostatak i više od jedne. Kod latinoamerikanaca i afroamerikanaca je nešto lošija situacija s čitanjem knjiga. Naime, oni čitaju manje knjiga godišnje u odnosu na bijelce i domaće stanovništvo. Neki od razloga su i nedostatak knjiga na njihovim jezicima, nedostatak autora koji su njihovog podrijetla, nedostatak likova unutar knjiga koji su latino ili crnci. Međutim, druga istraživanja pokazuju kako ove skupine više čitaju odnosno slušaju audio knjige i da je taj postotak nešto veći u odnosu na tiskane i e-knjige.³⁸ Na nakladničkim kućama je da promjene ovu statistiku tako da uvrste literaturu prilagođenu ovim skupinama te da na taj način povećaju njihove čitalačke navike.

4. „Zašto je nakladništvo tako bijelo?“

Pitanje koje mnogi postavljaju iako se svjetsko nakladništvo trudi da unutar svoje djelatnosti uključi i marginalizirane skupine te im je u zadnjih nekoliko godina stalo do raznolikosti u nakladništvu bez obzira po kojoj osnovi. Poznato nam je da su bijelci većinska rasa zaposlena u većini djelatnosti, ne samo u nakladničkoj industriji. Mnogi to žele promijeniti, ali još ne poduzimaju ključne korake u vezi s tim problemom o kojemu se godinama priča.

Još davne 1994. godine „Publishers Weekly“ iznosi priču pod nazivom *Houses with No Doors* u kojoj iznosi razloge nakladnika zašto je njihova djelatnost obojena u bijelo. Neki od razloga su bili neprijateljsko radno ozračje, niska plaća i nezainteresiranost za rad marginaliziranih skupina, u ovome slučaju na osnovu boje kože. U to vrijeme se u Sjedinjenim Američkim Državama naglo povećavao broj obojenih stanovnika, a nakladništvo je i dalje bilo većinski bijelo i ovdje nije dolazilo do promjene, što je predstavljalo problem. Predstavnik Centra za demografsku politiku Sjedinjenih Američkih Država, Harold Hodkinson, na jednom sastanku iznosi vrlo zanimljiv i vrlo točan zaključak. Naime, on kaže kako nakladništvo ne može razvijati nova tržišta i širiti svoju djelatnost ukoliko unutar njega i dalje vladaju „stari, bijeli i bogati ljudi“. I nakon više od dvadeset godina, nakladnička djelatnost je i dalje većinski obojena u bijelo iako se

³⁷ Usp. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/> (2020-09-04)

³⁸ Usp. Jarema, Kerri. 7 Stats About Diversity In Book Publishing That Prove So Much Work Needs To Be Done, 20. lipnja 2020. URL: <https://www.bustle.com/p/7-stats-about-diversity-in-book-publishing-that-reveal-the-magnitude-of-the-problem-18022153> (2020-09-04)

više ne govori o isključivo starim i bogatim ljudima koji njome upravljaju. Prema istraživanju iz 2015. godine, 89% zaposlenika unutar ovo djelatnosti se izjasnilo da su bijelci.³⁹ Mnogo je kritika medija i javnosti upućenu nakladničkoj industriji zbog nedostatka raznolikosti unutar njihove djelatnosti. Publishers Weekly je odlučio pronaći odgovor na ključno pitanje tako što je razgovarao s više od četrdeset nakladnika i s voditeljima ljudskih resursa četiri velike nakladničke kuće od ukupno pet vodećih.⁴⁰ Publishers Weekly je ponajviše zanimalo što „koči“ nakladničku industriju da se diverzificira i konačno uvede neke promjene o kojima se godinama govori, a nikako da se dogode. Odgovor koji su dali ispitivani nakladnici je bio nesvjesna pristranost jednoj rasi.⁴¹ Svakako je ovo slučaj i u drugim djelatnostima, ne samo u nakladničkoj. Činjenica je da se gotovo svugdje radije zapošljava većinska populacija nego ona manjinska, radilo se to o rasnoj, religijskoj, nacionalnoj ili nekoj drugoj osnovi. U Sjedinjenim Američkim Državama je najizraženija rasna podjela gdje su ponajviše crnci, nažalost, i dalje marginalizirani u gotovo svim aspektima života i djelatnosti koje obavljaju. Također, nakladnici ističu kako ipak ima i pozitivnih strana unutar njihove djelatnosti, a to je da gotovo nema diskriminacije na osnovu spola jer žene dominiraju u ovome poslu. Sociolog John Skrentny sa Sveučilišta u San Diegu i autor knjige *After Civil Rights: Racial Realism in the New American Workplace* (Princeton Univ., 2015.), u prijevodu *Nakon građanskih prava: Rasni realizam na novom američkom radnom mjestu*, naglašava da se spomenuti problem treba šire sagledati. Naime, jedan od ključnih razloga zašto u nakladničkoj industriji prevladavaju bijelci leži u tome što se za većinu poslova traže fakultetski obrazovane osobe. Tadašnja istraživanja pokazuju da je 73% Amerikanaca koji imaju fakultetsku diplomu zapravo bijele boje. Kada se cjelokupan problem rasne nejednakosti u nakladništvu sagleda kroz ovu leću onda je vrlo jasno da se korijeni ovoga problema šire puno dublje i dalje od nakladničke industrije.⁴²

Da nije problem samo u nakladništvu može se vidjeti i na podacima koje su dali javnosti Google, Facebook i druge vodeće tehnološke tvrtke. Naime, podaci govore da od ukupnog broja njihovih zaposlenika Afroamerikanci ne čine više od 1% zaposlenih što je poražavajuće. Također, od pet vodećih nakladnika u Sjedinjenim Američkim Državama, njih troje (Penguin Random House, Hachette i Macmillan) su sudjelovali u „*Diversity Baseline Survey*“, istraživanju o osnovnoj/bazičnoj raznolikosti. Čak je izvršni direktor jedne nakladničke kuće

³⁹Usp. Deahl, Reachel. Why Publishing Is So White. Publishers Weekly. 11. ožujak 2016. URL: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/publisher-news/article/69653-why-publishing-is-so-white.html> (2020-09-05)

⁴⁰ Big Five Houses: Penguin Random House, Macmillan, Hachette, Simon&Schuster, HarperCollins

⁴¹Usp. Isto. Deahl, Reachel. Nav.dj.

⁴² Usp. Isto. Nav.dj.

rekao da bi moglo doći do određenih pravnih posljedica ako bi njegova nakladnička kuća iznijela demografske podatke o njihovim zaposlenicima. Drugi pak kažu da iznošenjem takvih podataka ne bi donijeli ništa dobro svojoj kući i samo bi se izložili medijskom pristisku, a vjeruju da rezultati nikada ne će biti zadovoljavajući i dovoljno dobri za javnost. Naglasak je na tome da nakladničke kuće, ali i općenito tvrtke bez obzira iz kojeg područja, postave vlastite ciljeve za postizanje što veće diverzifikacije pri samome zapošljavanju. Bijelci bi mogli reći, ukoliko ih se odbije za posao, da nisu zaposleni samo zbog zadovoljavanja određenih kvota. Zadovoljavanjem kvota druga će rasa imati prednost zbog postizanja različitosti i boljih izlaznih demografskih podataka za tu tvrtku, iako možda ima slabije kvalifikacije. Unutar nakladničke industrije je uspostavljeno mnogo programa s ciljem rješavanja diverzifikacije i uvođenjem što veće raznolikosti u njihovu djelatnost. Tako je Udruženje američkih nakladnika (AAP – The Association of American Publishers) dugi niz godina veliku pozornost davalo upravo problemu diverzifikacije. Tako je AAP, u htijenju da raznolikost bude prioritet nakladnicima, organiziralo vijeća za raznolikost kako bi ta vijeća pomogla nakladničkim kućama da ostvare što bolje rezultate po tome pitanju. Također, mijenjala bi se i vizija cjelokupne tvrtke s naglaskom da potiču raznolikost i multikulturalnost. Još jedna bitna činjenica je i veličina nakladničke kuće odnosno broj zaposlenih. Manje nakladničke kuće kao Lee&Low, New Press i Beacon su dali podatke da imaju zadovoljavajući broj obojenih zaposlenika, ali pošto je manji broj zaposlenih unutar tvrtke to će i postotak obojenih biti veći u odnosu na velike nakladnike (npr. Beacon ima trideset troje zaposlenih).⁴³

5. Slučaj Penguin Random Housea u Velikoj Britaniji

Britanski tjednik Spectator je 2018. iznio priču iz Penguin Random Housea, gdje su agenti dobili upute da njihovi budući zaposlenici i autori trebaju odražavati društvo Velike Britanije do 2025. godine. Novi zaposlenici i autori bi odražavali društvo na osnovu etničke pripadnosti, spola, seksualne orijentacije, društvene pokretljivosti i invalidnosti. Svakako je bila zanimljiva činjenica da je nakladnička kuća uklonila zahtjev za fakultetskom diplomom pri zapošljavanju za većinu poslova kako bi se mogle zaposliti i marginalizirane skupine bez diplome. S ovim podatkom i načinom promjene poslovanja se mnogi nisu složili. Što se tiče samog upitnika koji se popunjava pri zapošljavanju, unutar njega se može pronaći nekoliko nelogičnosti. Primjerice, pitanja o spolu i etničkoj pripadnosti nude opciju da se osoba ne mora izjasniti što u konačnici ne donosi nikakva saznanja o različitosti u ovoj djelatnosti. Također, na pitanje o definiranju svojeg

⁴³ Usp. Isto. Nav. dj.

spola nudi se opcija gdje ispitanik može označiti da se ne želi izjasniti što isto ne donosi nikakve rezultate po tome pitanju. Nadalje, vezano za seksualnu orijentaciju, također postoje nejasnoće jer se nude odgovori „Bi“ i „Bisexual“ što zbunjuje ispitanike jer ne znaju što razlikuje ta dva ponuđena odgovora. Od deset pitanja, njih tri su vezana za invalidnost. Što se tiče nacionalnosti, ponuđen je šaroliki izbor odabira. Tako se pojavljuju azijski Britanci, pa dodatan odabir radi li se o Pakistancima, Indijcima, Kinezima i dr. Zatim crnci ili britanski crnci pa odabir radi li se o afričkim crncima ili karipskim. Također, postoji opcija bijeli ili crni Afrikanci i slično. Postoji i opcija mješovito, a za bijelce se nudi odabir bijelci Britanci, bijelci Irci, bijelci nomadi (Gypsy) te za sve druge opcija ostali bijelci.⁴⁴

Ovim primjerom se može ustvrditi da upitnik nije dobro sastavljen, čak vrlo loše. Razlog zašto je loš je taj što ne daje stvarnu sliku stvari i ne može se točno odrediti raznolikost unutar ove nakladničke kuće ukoliko postoje opcije da se osobe koje popunjavaju upitnik ne moraju izjasniti na ključna pitanja za mjerenje diverzifikacije.

6. Raznolikost u nakladničkoj industriji danas

Godina 2020. obilježena je velikim prosvjedima protiv rasizma, kako u Sjedinjenim Američkim Državama, tako i u drugim dijelovima svijeta. Okidač, koji je pokrenuo lavinu dugogodišnjeg nezadovoljstva u društvu i mnoštvo prosvjeda, bilo je ubojstvo nedužnog pripadnika crne rase od strane američkih policajaca. Možda je to razlog da su ove godine među najprodavanijim knjigama New York Timesa upravo beletristika i publicistika crnih autora. Postavlja se pitanje zašto nakladnička industrija i dalje ne nudi crnim autorima velike ponude za objavu njihovih knjiga kao što to radi s bijelcima. Vrlo je malo obojenih ljudi koji rade na izvršnim pozicijama u nakladničkim kućama, a također je i vrlo mali broj književnih agenata i općenito zaposlenika koji nisu bijele boje. Nedavno je održan prosvjed na Twitteru pod nazivom #PublishingPaidMe, gdje su otkrivene velike razlike u plaći između crnih i bijelih autora. Mnogi se pitaju što je potrebno učiniti da se stanje po pitanju raznolikosti u nakladničkoj industriji konačno popravi. Dugi niz godina se radi na poboljšanju istoga, ali pomak na bolje je vrlo malen. Ovog je kolovoza Institut u Aspenu, unutar svog programa *Changing the Narrative*, za temu imao *Diversity in Publishing Industry* gdje su četiri gosta iz nakladničke industrije govorila o trenutnom stanju po pitanju diverzifikacije u nakladništvu. Erroll McDonald, potpredsjednik i izvršni urednik Penguin Random House, ističe kako se javnosti plasira mnogo netočnih podataka

⁴⁴ Usp. Shriver, Lionel. Penguin wants its authors to represent all UK minorities. What about just publishing good books? // The Spectator. 9. lipanj 2018. URL: <https://www.spectator.co.uk/2018/06/when-diversity-means-uniformity/> (2020-09-06)

o stanju u nakladničkoj industriji. Nadalje, McDonald navodi da su mediji ponajviše orijentirani na književnu i komercijalnu fikciju, ali porast diverzifikacije i inkluzije marginaliziranih skupina se može postići time da nakladnici oglašavaju poslove u više kategorija i u više funkcija. Drugi naglašavaju nužnost diverzifikacije na svim razinama poslovanja nakladničke industrije, od onih najviših pa sve do najnižih razina.⁴⁵ Vrlo je jasno da bijelci dominiraju u svim sektorima poslovanja ove industrije, ali Sjedinjene Američke Države i ostale vodeće svjetske nakladničke sile su multikulturalne države i upravo kod njih ne bi trebalo biti ovakvih poražavajućih podataka. Veliki izazov za nakladničku industriju su i velike migracije stanovništva, gdje dolazi do povećanja heterogenosti stanovništva unutar država i sve veće potrebe za zadovoljavanjem potreba drugih nacija i kultura za pisanom riječju namijenjenoj upravo njima. Međutim, vidljivo je da nakladnici postaju svjesni problema i počinju raditi na poboljšanju situacije, a to se može vidjeti na primjeru dva velika američka nakladnika (Simon&Schuster i HarperCollins). Naime, spomenuti nakladnici su u istome danu (15. rujan 2020.) imenovali predsjednike za raznolikost, jednakost i inkluziju unutar njihovih nakladničkih kuća i time dali pozitivan primjer ostalim nakladnicima. U obje kuće spomenutu dužnost će obnašati žene, od kojih je jedna afroamerikanka, a druga latinoamerikanka.⁴⁶

U narednim godinama se od nakladničke industrije očekuju veliki pomaci po pitanju diverzifikacije i što veći napredak u suzbijanju rasizma općenito te suzbijanju prisutnih predrasuda po svim kategorijama.

7. Hrvatsko nakladništvo

7.1 Hrvatsko društvo pisaca

HDP iliti Hrvatsko društvo pisaca, nevladina je i nepolitička organizacija pisaca, a osnovana je 2002. godine. Danas je HDP jedna od vodećih umjetničkih udruga u Hrvatskoj, a ujedno i udruga koja promovira i ponajbolju hrvatsku književnost u regiji i svijetu. U prosjeku se godišnje u HDP učlani 15 pisaca. „Trenutno je registrirano 325 članova, među kojima su najugledniji hrvatski prozaici, pjesnici, dramatičari, kritičari, teoretičari književnosti i esejisti.“ Većina navedenih je nagrađena brojnim domaćim i svjetskim književnim nagradama i njihova djela su prevedena na brojne svjetske jezike. HDP 2012. godine osniva svoje ogranke u Istri, Slavoniji,

⁴⁵Usp. Anderson, Porter. Changing the Narrative on Diversity in Publishing. The Aspen Institute. 4. rujan 2020. URL: <https://publishingperspectives.com/2020/09/aspens-institute-changing-the-narrative-on-diversity-in-publishing/> (2020-09-20)

⁴⁶ Usp. Anderson, Porter. Simon & Schuster and HarperCollins Announce Diversity Roles. The Aspen Institute. 15. rujan 2020. URL: <https://publishingperspectives.com/2020/09/usa-new-york-simon-schuster-harpercollins-announce-diversity-roles/> (2020-09-30)

Dalmaciji te se na taj način kulturno obogaćuju i druga središta u Hrvatskoj osim grada Zagreba, a programska aktivnost Društva se time decentralizira. Također, vrlo je značajna i izdavačka djelatnost Društva koje je izdalo šezdesetak knjiga, a svake godine objavljuje i male dvojezične knjižice kojima se strani pisci predstavljaju hrvatskoj publici za vrijeme međunarodne razmjene pisaca. Osim europskih zemalja, HDP surađuje i sa zemljama drugih kontinenata kao što Kina, Sjedinjene Američke Države, Japan, Indija i dr. Od 2013. godine, u suradnji s Ministarstvom kulture RH, HDP organizira nastupanje hrvatskih pisaca i predstavljanje hrvatske književnosti na Londonskom sajmu knjiga. „Vrlo je značajno spomenuti i da je HDP 2014. godine ustanovilo *Nagradu Janko Polić Kamov* za najbolje književno djelo (proza, poezija, drama) napisano na hrvatskom jeziku.“ Osim raznih kulturnih programa, HDP sudjeluje i u pripremanju zakona i propisa koji utječu na status pisaca. U tome polju ostvarili su značajne rezultate kojima se u velikoj mjeri unapređuje profesionalni i materijalni položaj te ugled pisaca u Hrvatskoj. Jedno od značajnih postignuća Društva je da se zvanje „spisatelj“ prizna kao jedno od akademskih zvanja, što je i postignuto 2012. godine.⁴⁷

7.1.1 Članstvo u Hrvatskom društvu pisaca

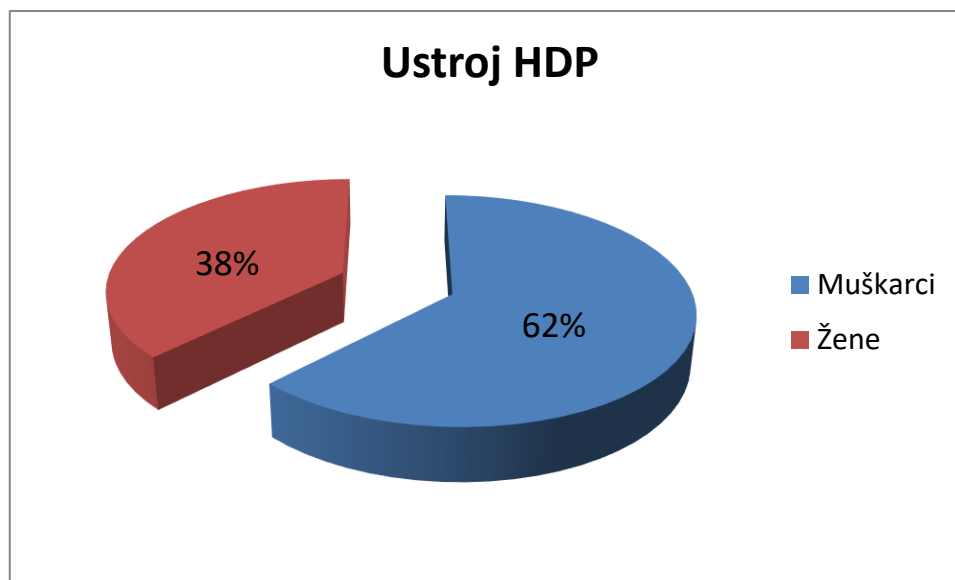
Na mrežnoj stranici stoji da se članicom ili članom Društva može postati ako je osoba koja se prijavljuje objavila najmanje dvije knjige koje su doživjele ozbiljnu kritičku recepciju. Ujedno članicom ili članom Društva mogu postati osobe koje svojim radom pridonose realizaciji cjelokupnog književnog pothvata i boljem pozicioniranju knjige u društvu općenito. Uz molbu za članstvo, Upravnom odboru se šalje i kratka biobibliografija te primjerci objavljenih knjiga. Ukoliko se na sjednici Upravnog odbora donese pozitivna odluka, osoba se prima u redovno članstvo Društva.

7.1.2. Diverzifikacija zaposlenih u Hrvatskom društvu pisaca

Pošto će se u nastavku rada napraviti analiza registriranih pisaca unutar Društva na osnovu spola, potrebno je vidjeti i odnos zaposlenih muškaraca i žena koji upravljaju Društvom. Prema podacima koji se nalaze na mrežnoj stranici, Društvom upravlja Predsjedništvo, Skupština i Upravni odbor. Također, unutar Društva postoji i Sud časti i četiri ogranka koji imaju svoje voditelje. Predsjednik, potpredsjednik i potpredsjednik za međunarodnu suradnju su muškog spola, a glavna tajnica, poslovna tajnica i administrativna asistentica ženskoga. Odmah je vidljivo da su muškarci na vodećim pozicijama u odnosu na žene koje su tajnice i asistentice.

⁴⁷ Usp. Hrvatsko društvo pisaca. URL: <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/o-nama> (2020-09-07)

Nadalje, Upravni odbor se sastoji od devet članova od kojih je šest muškaraca i tri žene što i dalje potvrđuje dominaciju muškaraca. Sud časti čini pet članova od kojih su tri žene i dva muškarca. Što se tiče voditelja četiri ogranka (Splitski, Riječki, Slavonski i Istarski), sva četiri ogranka vode muškarci.

Slika 13. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u HDP

Od ukupno dvadeset pet osoba koji upravljaju Društvom ili su pri vrhu, njih devet je ženskog, a petnaest muškog spola.⁴⁸ Ovi podaci potvrđuju očekivano, a to je da se muškarci i dalje nalaze na vodećim pozicijama u većini slučajeva bez obzira na djelatnost.

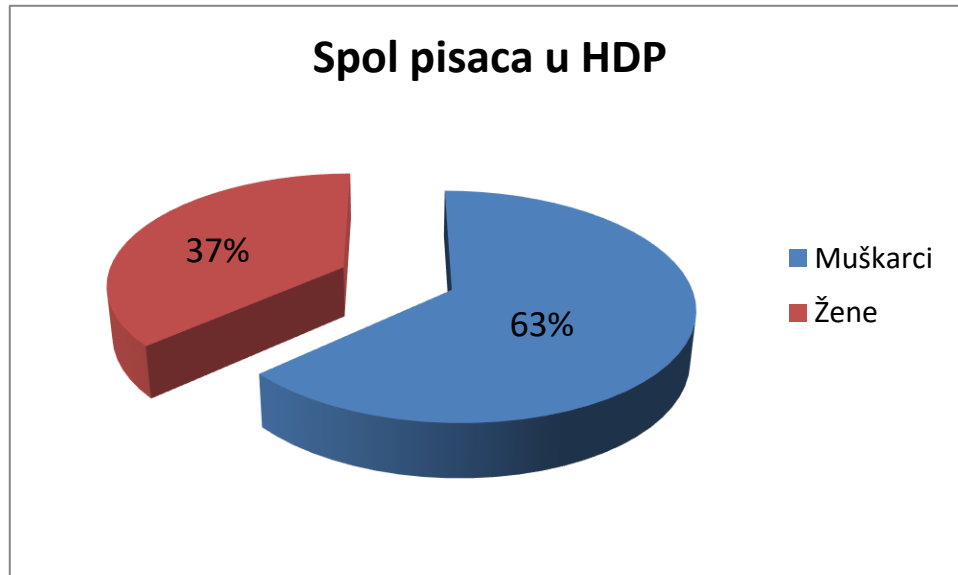
7.1.3. Diverzifikacija članova Hrvatskog društva pisaca

Prema podacima dostupnim na mrežnim stranicama Društva, ukupan broj registriranih članova je 325 od čega je 206 muškaraca i 119 žena.⁴⁹ I prema ovim podacima je veći broj pisaca muškog spola, a koji je razlog tomu i zašto žene manje pišu možda leži u sljedećoj konstataciji. Pošto su žene uglavnom i majke i supruge i brinu o kućanstvu i obitelji, a uz to ako su i zaposlene, jednostavno je za zaključiti da se većina ne stigne baviti drugim poslovima, u ovome slučaju pisanjem. Neke žene se isključivo bave pisanjem jer je to njihovo zvanje i posao spisatelja dok druge to rade u slobodno vrijeme ili je pisanje vezano uz posao koji obavljaju. Prisjećajući se i lektirnih djela iz škole, češće su to bili muški autori, ali Ivana Brlić – Mažuranić i Marija Jurić Zagorka su se isticala u mnoštvu. Što se pak tiče dodjele nagrade *Janko Polić Kamov*, koju HDP

⁴⁸ Usp. Isto. URL: <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/kontakt> (2020-09-07)

⁴⁹ Usp. Isto. URL: <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/clanstvo> (2020-09-07)

dodjeljuje od 2014. za najbolje književno djelo, samo je 2016. godine nagradu osvojila žena. Naime, nagradu je osvojila Ivana Rogar za djelo *Tumačenje snova*.⁵⁰

Slika 14. Grafički prikaz odnosa književnika i književnica u HDP

Grafikon prikazuje odnos u postotcima i možemo vidjeti da je žena pisaca 37% u odnosu na dominaciju muškaraca, koji zauzimaju čak 63%. Početna pretpostavka je bila da ima više muškaraca pisaca, a ovim istraživanjem smo to i dokazali.

7.2. Društvo hrvatskih književnika

7.2.1 Osnutak Društva

„Davne 1987. godine je osnovano Društvo hrvatskih umjetnika, a u okviru tog društva je na poticaj mladih i mlađih književnika utemeljen Klub hrvatskih književnika. Klub je osnovan s osnovnom namjerom da se u najskorije vrijeme osnuje Društvo hrvatskih književnika. Naime, glavni pokretač Kluba hrvatskih književnika i začetnik svih njegovih nastojanja oko osnutka DHK (Društva hrvatskih književnika) bio je Milivoj Dežman.“ Ono što se dugo čekalo, napokon se dogodilo 1900. godine kada je Društvo osnovano, a veliku ulogu za to je imala Matica hrvatska. Matica je financijski potpomogla osivanje i rad Društva, ali im je ustupila i svoje prostorije gdje su se članovi mogli okupljati i nesmetano raditi. Na prvoj sjednici se okupilo 103

⁵⁰ Usp. Isto. URL: <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/nagrada-kamov> (2020-09-07)

književnika i za predsjednika DHK je izabran Ivan vitez Trnski. Društvo su činili predsjednik, njegov zamjenik, Glavna skupština, Upravni odbor, Nadzorno vijeće i Časni sud. Kada se Društvo drugi put sastalo već je brojilo 274 člana, a na drugom zasjedanju je izabralo još jednog potpredsjednika, tajnika i blagajnika. Time je okončano ustrojstvo i konstituirano Društvo hrvatskih književnika.⁵¹

7.2.2. Društvo hrvatskih književnika danas

Društvom hrvatskih književnika predsjeda Đuro Vidmarović, a prema podacima sa službene mrežne stranice Društva, trenutan broj registriranih članova je 527. DHK sudjeluje na raznim međunarodnim projektima, koji su ove godine zbog pandemije COVID – 19 većinom odgođeni, ali je u najavi susret za 22. studeni u Zagrebu s književnicima iz Bugarske. Društvo redovito organizira tribine gdje se najčešće predstavljaju knjige članova Društva, a održavaju se i tribine u gostima i to najčešće književnici posjećuju klinike za dječje bolesti, Centre za odgoj i obrazovanje i dr. Društvo se bavi i izdavačkom djelatnošću, a izdaje knjige i časopise. Što se tiče časopisa, u nakladi društva izlaze „Republika“, „Most“, „Književnost i dijete“, „Nova Istra“ i e-časopis „Stav“. Knjige članova se nalaze unutar Male knjižnice i Biblioteke ZKR te unutar rubrike Posebna izdanja. DHK ima i 9 ogranaka koja objedinjuju čitavu Hrvatsku (Istarski ogranak, Južnohrvatski ogranak, Ogranak Čakovec-Varaždin, Ogranak Rijeka, Ogranak Sisačko-moslavačke županije, Ogranak Slavonsko-baranjsko-srijemski, Splitski ogranak, Ogranak u Zadru, Podravsko-prigorski ogranak). Od nagrada se dodjeljuju sljedeće: Nagrada Ksaver Šandor Gjalski, Nagrada Fonda „Miroslav Krleža“, Nagrada Tin Ujević, Nagrada Dana hrvatske knjige („Davidias“, „Judita“, „Slavić“), Nagrada fra Lucijan Kordić, Nagrada „Zvane Črnja“ i Nagrada „Anto Gardaš“.⁵²

7.2.3. Članstvo u Društvu hrvatskih književnika

„Prema Pravilniku o uvjetima i postupku za primanje u članstvo, članom DHK može postati književnik koji je objavio tri knjige nedvojbene književne vrijednosti, uz uvjet da su doživjele ozbiljnu kritičku recepciju. Također, uz isti uvjet članom DHK može postati dramski pisac, kojemu su izvedena tri djela u profesionalnim kazalištima. Nadalje, bez obzira na broj objavljenih knjiga, članom DHK može iznimno postati i književnik čije je djelo nagrađeno značajnom književnom nagradom.“ Iz članstva DHK se može i istupiti. Iz članstva DHK istupa

⁵¹ Usp. Društvo hrvatskih književnika. URL: <http://dhk.hr/povijest-dhk> (2020-09-08)

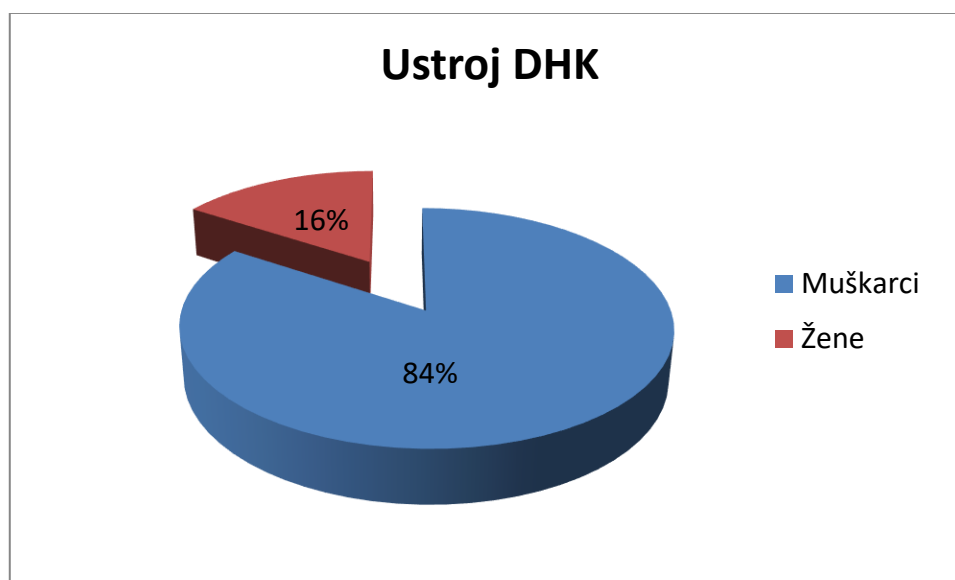
⁵² Usp. Isto. URL: <http://dhk.hr/> (2020-09-08)

se podnošenjem pismene obavijesti Upravnom odboru. Upravni odbor može donijeti odluku i o isključenju člana, a odluka se može donijeti u sljedećim slučajevima:

- ako član nanese moralnu ili materijalnu štetu DHK-u;
- ako član nanese moralnu štetu drugom članu DHK i Časni sud, nakon provedenog postupka, predloži Upravnom odboru isključenje iz članstva DHK;
- ako član ne dostavi podatke za evidenciju članstva;
- ako član ne plaća članarinu u tijeku dvije godine unatoč dvjema opomenama.⁵³

7.2.4. Diverzifikacija zaposlenih u Društvu hrvatskih književnika

Što se tiče zaposlenih u DHK, pritom misleći na upravna tijela koja upravljaju društvom, ukupan broj je 32. Ako idemo određenim redom od vrha, to su predsjednik, dva dopredsjednika, Upravni odbor od deset članova, Nadzorni odbor od pet članova, Časni sud od pet članova te Odbor fonda Miroslav Krleža koji broji devet članova. U obzir se moraju uzeti i ogranci Društva, kojih ukupno ima devet, znači i devet predsjednika ogranaka. Gledajući na spol, predsjednik i njegova dva zamjenika su muškog spola, Upravni odbor ima četiri žene i šest muškaraca. Nadalje, Nadzorni odbor ima dvije žene i tri muškarca, a Časni sud broji sve muškarce. U Odboru fonda Miroslav Krleža su svi muškarci bez ijedne žene. Predsjednici ogranaka su muškarci s tim da za Ogranak u Zadru, Splitski ogranak i Ogranak Čakovec – Varaždin ne postoje podatci o predsjedniku ili predsjednici.⁵⁴

Slika 15. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u DHK

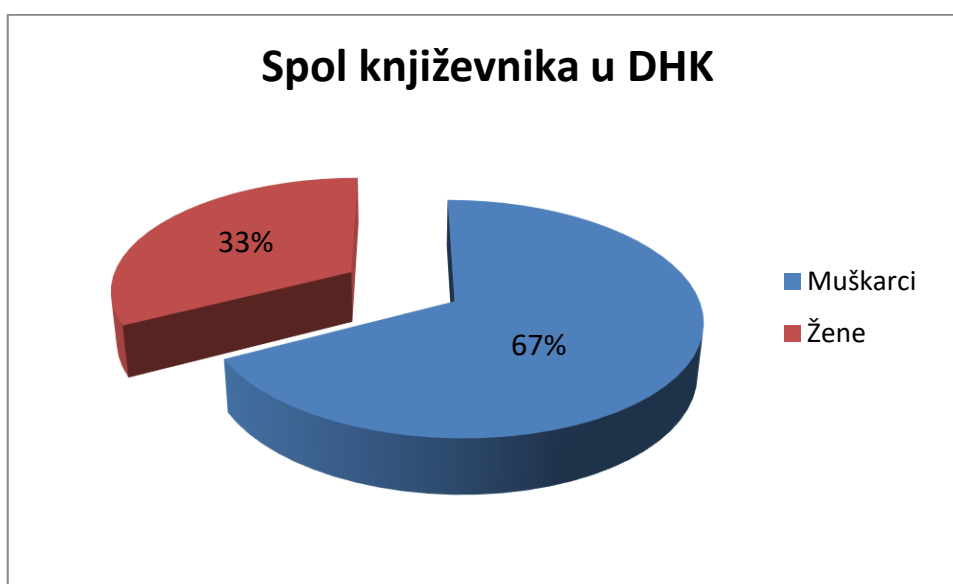
⁵³ Usp. Isto. URL: <http://dhk.hr/statut> (2020-09-08)

⁵⁴ Usp. Isto.

Prema grafičkom prikazu je vrlo jasno vidljiva dominacija muškaraca na vodećim funkcijama unutar Društva. Žena ukupno ima 6 što iznosi 16%, a muškaraca 32 što je ukupno 84% od ukupnog zbroja zaposlenika.

7.2.5. Diverzifikacija članova Društva hrvatskih književnika

Prema podacima dostupnim na mrežnoj stranici Društva, ukupno je 527 članova i članica. Što se tiče spola registriranih književnika, njih 172 su žene, a 355 su muškarci.⁵⁵ Ove brojke pokazuju da i u ovome Društvu prevladavaju muškarci i to više nego dvostruko u odnosu na žene. Posve je jasno da muškarci prednjače u ovome poslu i vjerojatno će se takav trend zadržati i ubuduće. Međutim, nikad se ne zna što u budućnosti može potaknuti žene da počnu više pisati i objavljivati. Ključna je riječ objavljivati jer dosta je žena koje intenzivno pišu, ali svoja djela nigdje ne objavljuju niti su članice određenih društava.

Slika 16. Grafički prikaz odnosa književnika i književnica u DHK

Grafikon u postocima prikazuje odnos muškaraca i žena u DHK, gdje muškarci vode sa 67%, a žena je upola manje s 33%. I ovdje je potvrđena pretpostavka da muškarci u ovome poslu dominiraju u odnosu na suprotni spol.

⁵⁵ Usp. Isto. URL: <http://dhk.hr/clanovi-drustva> (2020-09-08)

8. Diverzifikacija hrvatskog nakladništva

8.1 Spolna diverzifikacija hrvatskog nakladništva

Kako bi dobili što jasnije stanje vezano uz diverzifikaciju hrvatskog nakladništva, najprije je u radu dan primjer diverzifikacije nakladništva u svijetu. Spomenuto je mnogo različitih diverzifikacija u stranim nakladničkim kućama kao što su rasna, spolna, rodna, religijska, ali i diverzifikacija na osnovu stupnja invalidnosti. Hrvatsko nakladništvo nije tako veliko i Hrvatska je mala zemlja da bi se mogla mjeriti s velikim stranim nakladnicima. Također, živimo u zemlji koja nije u tolikoj mjeri multikulturalna kao što su druge zemlje iz kojih su predstavljeni primjeri diverzifikacije u nakladništvu. U Hrvatskoj – barem na temelju javno dostupnih podataka – ne možemo raditi istraživanja u nakladništvu o zastupljenosti obojenih zaposlenika, autora ili čitatelja jer općenito u Hrvatskoj nema mnogo takvih državljana, bez obzira na sektor.⁵⁶ Također, što se tiče LGBTQ skupina i rodne diverzifikacije, u svijetu takvih osoba ima mnogo i one u većini velikih demokratskih država imaju svoja prava bez obzira u kojem su sektoru zaposlene. Međutim, u Hrvatskoj su LGBT skupine marginalizirane i u većini slučajeva „zakinute“ za svoja prava, koja trebaju imati kao i svi ostali bez obzira na spol ili rod. Iako je Hrvatska demokratska zemlja, često se u društvu osjeti vrlo konzervativno stajalište i očita nejednakost i netrepeljivost prema pojedinim skupinama. Upravo zbog navedenog, u hrvatskom nakladništvu se istraživanja na toj osnovi vrlo teško mogu provoditi.

Diverzifikacija na osnovu spola unutar hrvatskog nakladništva se najlakše i najbolje može istražiti na osnovu istraživanja pet hrvatskih nakladničkih kuća. Na taj način će se dobiti uvid u odnos muškaraca i žena zaposlenih u ovoj djelatnosti. Nakladničke kuće koje su su izabrane za ovo istraživanje su: Školska knjiga, Znanje, Fraktura, Jesenski i Turk te Planetopija. Razlog zašto su izabrane neke veće i dominantne i neke manje nakladničke kuće s manjim brojem zaposlenih, je njihova međusobna usporedba. Nadalje, ovo istraživanje nužno treba smatrati svojevrsnim pilot-istraživanjem, koje donekle tek treba ukazati na mogućnosti analize diverzifikacije u hrvatskim nakladničkim kućama – stoga je uzorak malen i raznolik. U nastavku će se o svakoj navedenoj nakladničkoj kući nešto više reći i dati uvid u spolnu diverzifikaciju zaposlenih krenuvši od uprave pa k nižim pozicijama. Jedna bitna informacija za početak istraživanje, vezana za spol, je da Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost

⁵⁶ Usp. Državni zavod za statistiku. Popis stanovništva, kućanstava i stanova. 2011. URL: <https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (2020-09-19)

za predsjednika ima osobu ženskog spola te od ukupno pet članova Vijeća, njih troje su upravo žene.⁵⁷

Cilj i svrha ovog istraživanja je utvrditi jesu li žene i u ovoj vrsti djelatnosti podređene i niže rangirane u odnosu na muškarce ili su se uspjele nametnuti kao jednakopravne i jednako stručne bez obzira na spol.

8.2. Školska knjiga

Školska knjiga⁵⁸ osnovana je 1950. godine kao nakladnička kuća specijalizirana za područje odgoja i obrazovanja te ove godine slavi 70 godina postojanja. „Školska knjiga objavila je više od 50 tisuća naslova, a ukupna naklada premašuje 450 milijuna primjeraka knjiga. Među njima je više od 250 rječnika, leksikona i enciklopedija te više od 210 milijuna primjeraka stručnih i dječjih časopisa. Školska knjiga je prepoznatljiv zaštitni znak hrvatskog nakladništva.“ Nakladnik je koji desetljećima odgaja naraštaje, te okuplja najuglednije autorske timove s područja kulture, znanosti i obrazovanja. „Školska knjiga slijedi suvremene svjetske dosege u obrazovanju istodobno ih spajajući s tradicionalnim, nacionalnim kulturnim vrijednostima.“ Školska knjiga je osvojila brojne državne, regionalne i druge nagrade zbog doprinosa nacionalnoj kulturi, umjetnosti i znanosti. Dugi niz godina, ova nakladnička kuća se nalazi na poziciji vodećeg nacionalnog i regionalnog nakladnika, a temeljne su joj zadaće promicanje hrvatske kulture i znanosti u svijetu. Upravo zbog spomenutog, važan dio nakladničkog programa su dvojezični rječnici, čak njih 77 i to na 23 jezika. „Upravo ti rječnici europsku i svjetsku javnost upoznaju s hrvatskim jezikom, a od velike važnosti su i prijevodi važnih znanstvenih i umjetničkih djela hrvatskih autora na strane jezike. Valja naglasiti da su znanstvena i stručna izdanja Školske knjige obvezna literatura na svim kroatističkim i slavističkim katedrama diljem svijeta. Iznimnim opsegom i raznolikošću kroatističkih tema ta su izdanja nezaobilazan temelj svih znanstvenih istraživanja koja se tiču hrvatskoga jezika.“⁵⁹ Školska knjiga izdaje i dječje časopise *Smib* i *Modra lasta*, za djecu mlađu od deset godina.

8.2.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Školskoj knjizi

Jesu li zaposlenici u ovoj nakladničkoj kući većinski žene ili muškarci, lako se može analizirati. Prema prikupljenim podacima koji su javno dostupni na mrežnoj stranici nakladnika, može se

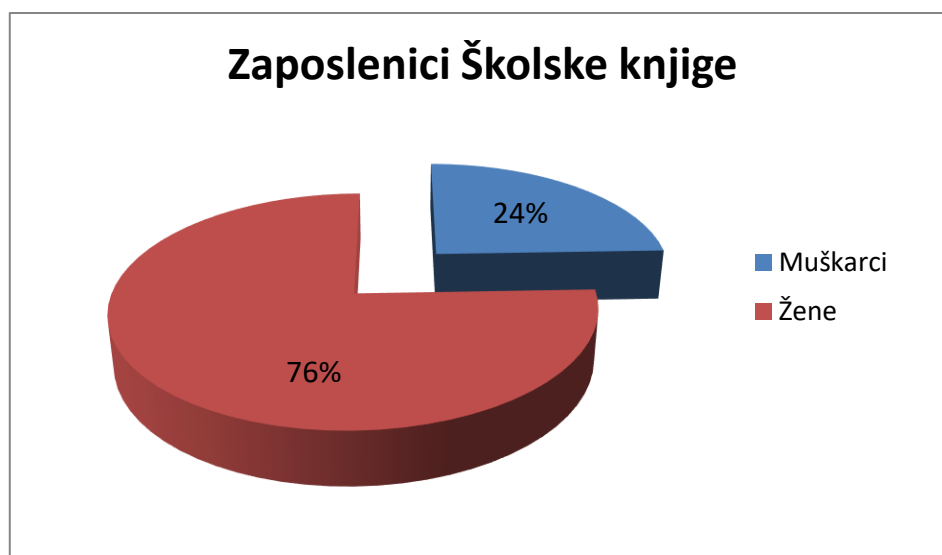
⁵⁷ Usp. Ministarstvo kulture i medija: Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost. Središnji državni portal. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/knjiga-i-nakladnistvo/kulturno-vijece-za-knjiznu-nakladnicku-i-knjizarsku-djelatnost-516/516> (2020-09-20)

⁵⁸ Usp. Školska knjiga. URL: <https://shop.skolskaknjiga.hr/> (2020-09-09)

⁵⁹ Usp. Isto. URL: <https://shop.skolskaknjiga.hr/o-nama> (2020-09-09)

vidjeti da Školska knjiga zapošljava velik broj ljudi. Krenuvši od vrha, Uprave, zatim Sektora komercijalnih poslova, Odjela digitalnih sadržaja, Odjela razvoja i marketinga, Ljudskih potencijala, Zaštite osobnih podataka, Nakladništva, Uredništva (glavnog i izvršnog) vrlo je jednostavno za zaključiti kako je potrebno mnogo stručnih ljudi da bi se sav posao kvalitetno odradio i sadržaj plasirao na tržište. Školska knjiga usto ima 27 knjižara u 20 gradova diljem Hrvatske.

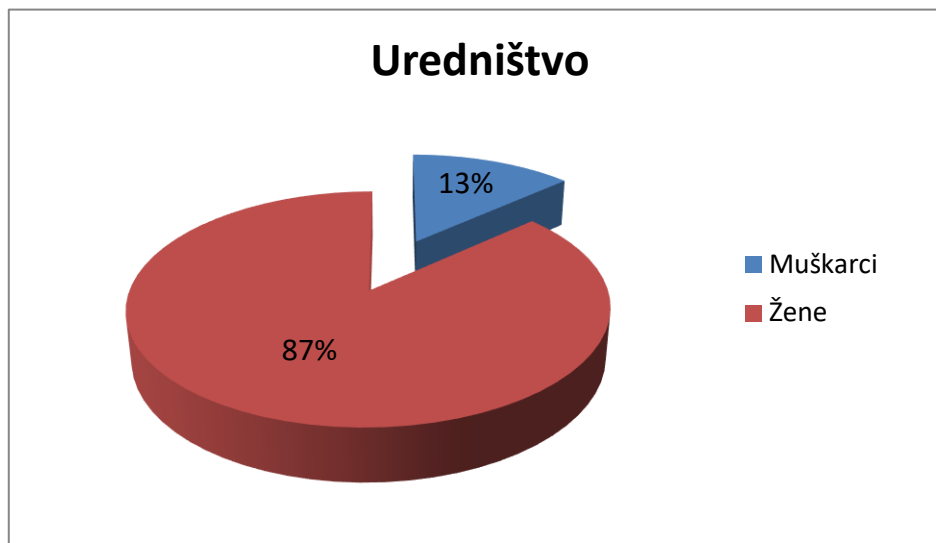
Prema popisu zaposlenih na ključnim pozicijama unutar nakladničke kuće, izdvojit će se broj žena i broj muškaraca i izračunati njihov međusobni omjer. Grafičkim prikazom u nastavku će se najjednostavnije dati uvid u diverzifikaciju zaposlenika na osnovu spola.

Slika 17. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Školskoj knjizi

Ovaj grafikon daje sliku odnosa između spolova uzevši ukupan broj zaposlenih od Uprave, Uredništva i svih drugih odjela navedenih na mrežnoj stranici nakladnika. Ukupan broj zaposlenika navedenih na mrežnoj stranici iznosi 45, a od toga broja je 11 muškaraca i 34 žene. U postocima taj broj iznosi 24% muškaraca i 76% žena koje vidljivo dominiraju u ovoj nakladničkoj kući. Primjerice, direktorica nakladništva i direktorica školskog programa su žene,

a direktor prodaje i predsjednik uprave su muškarci. Glavna urednica i izvršne urednice su sve žene, a urednika prema područjima ima ukupno 30, od koji su 4 muškaraca i 26 žena.⁶⁰

Slika 18. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena u uredništvu Školske knjige

Prema grafičkom prikazu je jasno za zaključiti da žene urednice dominiraju Školskom knjigom. Čak 87% žena je zaposleno na raznim područjima uredništva u odnosu na samo 13% muškaraca.

Područja u kojima su urednice žene su sljedeća: hrvatski jezik; dječja knjiga i hrvatski jezik; glazbena kultura; priroda i društvo; pedagogija; glazbena umjetnost i kultura; engleski jezik; njemački jezik; biologija; povijest; etika; geografija; informatika; tehnička kultura, matematika; likovna kultura i umjetnost, etnologija i kulturna antropologija; društvene znanosti; medicina, stomatologija i farmacija; cjeloživotno obrazovanje; lektira i književnost; razredna nastava; digitalni sadržaji. Muškarci su urednici u sljedećim područjima: tehnička kultura, fizika, kemija, povijest i njemački jezik.

Iz ovih podataka o urednicima odnosno urednicama, jasno je vidljivo da su žene urednice iz područja razredne nastave, pedagogije, kulture, lektire i književnosti i sl. S druge pak strane muški dio uredništva prevladava u tehničkim i prirodoslovnim područjima što je i inače slučaj u praksi da muškarci u tim zanimanjima dominiraju.

Iz svega navedenog se može donijeti zaključak da u Školskoj knjizi prevladavaju žene na važnim rukovodećim mjestima. Ovim istraživanjem spolne diverzifikacije u hrvatskom nakladništvu, Školska knjiga daje dobar primjer nepodređenosti žena muškarcima, iako je to slučaj u većini drugih zanimanja.

⁶⁰ Usp. Isto. URL: <https://shop.skolskajniga.hr/kontakti-skolske-knjige> (2020-09-09)

8.3. Znanje

„Znanje d.o.o.⁶¹ je jedna od najstarijih nakladničkih kuća u Hrvatskoj, osnovana 1958. godine, s dugogodišnjom tradicijom u nakladničkoj, tiskarskoj i knjižarskoj djelatnosti. Zlatno razdoblje Znanja započinje 1969. godine kad Zlatko Crnković preuzima uredništvo na poziv tadašnjeg pomoćnika direktora Josipa Katalinića. Crnkovićeva je glavna zadaća bila transformacija Znanja iz neprofitabilne izdavačke kuće u uspješnu tvrtku. U 2017. godini Znanje ponovno pokreće vlastitu knjižarsku mrežu i danas broji ukupno sedam knjižara raspoređenih u većim hrvatskim gradovima (Zagreb, Pula, Rijeka, Split, Varaždin, Slavonski Brod i Zadar). Nadalje, u nakladničkom sektoru, uz poznatu biblioteku svjetskih bestselera *Hit* i biblioteku džepnih izdanja *Knjiga dostupna svima*, koja je postala izdavački fenomen u Hrvatskoj, Znanje izdaje i priručnike praktične namjene, kuharice, autobiografije, lektirne naslove te široku ponudu slikovnica i knjiga za djecu. Znanje objavljuje velik broj etabliranih i novih hrvatskih i inozemnih autora.“ „Proizvodni program obuhvaća oko 130 novih naslova godišnje. Biblioteka džepnih izdanja *Knjiga dostupna svima* već osam godina svaki mjesec hrvatskim čitateljima donosi prijevode poznatih svjetskih hit naslova.“ U 2013. godini se radi redizajn *Hit biblioteke*, koja razvija svoju tradiciju još od 1969. godine. „U seriji knjiga za djecu *Stribor* objavljeni su neki od najvećih klasika svjetske književnosti za djecu, među kojima veliki broj ulazi u obvezne ili izborne lektirne naslove u osnovnim školama.“ „Što se tiče ostalih dječjih izdanja, Znanje ima raznolik izbor slikovnica, bojanki, vježbenica i edukativnih knjiga za djecu različitih uzrasta, među kojima su brojne međunarodno poznate licence. Uz dominantnu beletristiku, Znanje objavljuje i razne publicističke naslove, ali i sveučilišne udžbenike kojima najavljuje veliki povratak u sferu objavljivanja akademskih i znanstvenih djela.“ Ističe se i značaj tiskare i investiranja u strojni park i ljudske potencijale, a paleta izlaznih proizvoda obuhvaća monografije, knjige tvrdog i mekog uveza, časopise, kataloge, mape, POS materijale i dr.⁶²

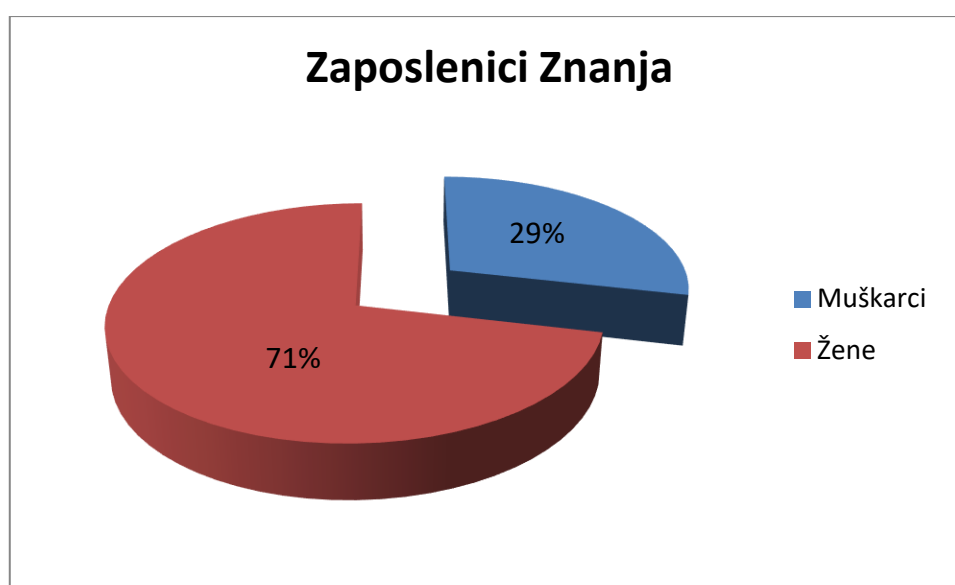
8.3.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Znanju

Prema podacima prikupljenim s mrežne stranice nakladnika, u nastavku će se prikazati odnos muškaraca i žena zaposlenih na ključnim pozicijama u radu ove nakladničke kuće. Krenuvši od Uprave, preko Računovodstva i financija, Nakladništva, Prodaje i maloprodaje, Tiskare i prodaje tiskare te ogranka Vorto Palabra d.o.o. U Upravi se nalaze direktor društva i voditeljica općih poslova i ljudskih resursa. Računovodstvo i financije zapošljava njih sedam od kojih su preko

⁶¹ Usp. Znanje. URL: <https://znanje.hr/> (2020-09-10)

⁶² Usp. Isto. URL: <https://znanje.hr/o-nama> (2020-09-10)

voditeljice do referenata sve od reda žene. Što se tiče Nakladništva, ovdje su glavna urednica, urednice i voditeljica tehničke redakcije žene, a tehnički urednici su muškarci. Voditelj prodaje je muškarac, a voditeljica marketinga žena. Žene su također voditeljice u maloprodaji, a u tiskari su voditeljice u pripremi i tisku te voditeljice dorade. Voditelj prodaje je muškog spola, a u ogranku Vorto Palabra direktorica je ženskog.⁶³ Vrlo mješovito izgleda zastupljenost muškarac i žena u Znanju, ali čini se da ipak žene prevladavaju. Grafičkim prikazom će se najbolje prikazati zastupljenost oba spola na ukupan zbroj od 35 zaposlenih navedenih na mrežnoj stranici na vodećim pozicijama Znanja.

Slika 19. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Znanju

Od ukupnog broja zaposlenih njih 10 su muškog spola što je u postotcima 29%, a njih 25 su ženskog spola što je u postotcima 71%. Stoga je očito da i u ovoj nakladničkoj kući žene prevladavaju.

8.4. Fraktura

Relativno mlada, u odnosu na prethodne nakladnike, Fraktura⁶⁴ je osnovana 2002. godine. Osnovali su je supružnici Seid i Sibila Serdarević, koji su od samog početka postavili jasne programske osnove. U nastavku navode kako Fraktura objavljuje kvalitetnu beletristiku i

⁶³ Usp. Fraktura. URL: <https://znanje.hr/kontakt> (2020-09-10)

⁶⁴ Usp. Isto. URL: <https://fraktura.hr/> (2020-09-10)

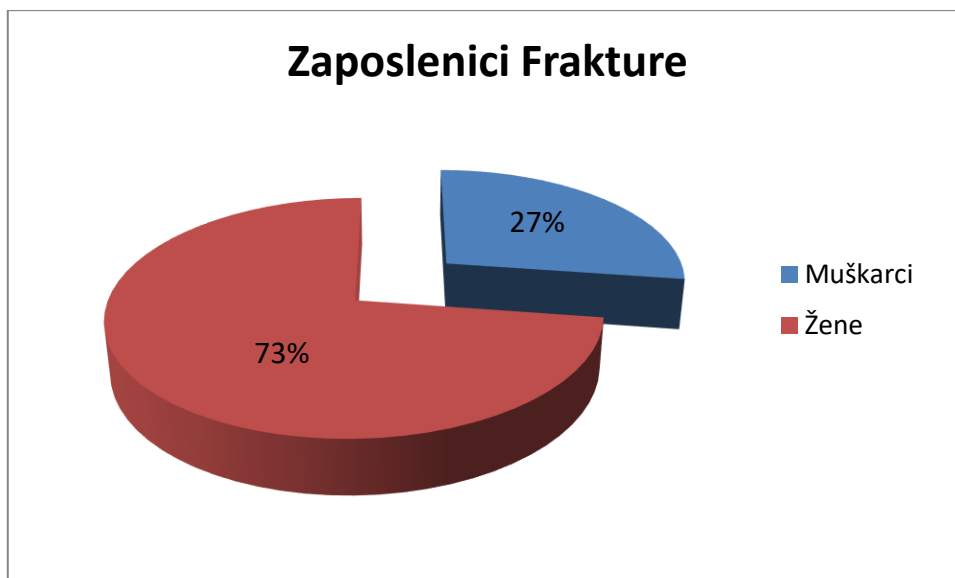
publicistiku hrvatskih i svjetskih, a prije svega europskih autora. „Također, objavljuju i suvremene mlade autore, ali i suvremene klasike kao i nove prijevode ili neprevedene knjige velikana svjetske književnosti. Knjige koje Fraktura objavljuje osvojile su zavidan broj nagrada i jedna su od najnagrađivanijih hrvatskih nakladničkih kuća.“ Neke od nagrada su: Nagrada Goranov vijenac, Nagrada Vladimir Nazor, Nagrada Europske unije za književnost, Nagrada Kiklop, Nagrada Tin Ujević, Nagrada August Šenoa i još mnoge druge. „Fraktura svake godine objavi šezdesetak novih naslova, a organiziraju i mnoštvo promocija i razgovora s autorima iz zemlje i inozemstva. Također, prisustvuju domaćim i inozemnim sajmovima knjiga, a njihove knjige mogu se naći u svim boljim knjižarama.“ „Vrlo je značajan podatak da je Fraktura razvila odlične partnerske odnose s mnogobrojnim važnim nakladničkim kućama i književnim agentima diljem svijeta, a prava za autore koje zastupaju su prodali u dvadesetak zemalja.“ U Frakturi je trenutno dvanaest zaposlenika, prema podacima sa službene mrežne stranice nakladnika. Naravno, uz veliki broj suradnika (lektori, pisci, prevoditelji, dizajneri itd.) taj je broj veći.⁶⁵

8.4.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Frakturi

Iako u rubrici *O nama* na mrežnoj stranici Frakture stoji da je ukupno 12 zaposlenika, u rubrici *Naš tim* je navedeno njih 11 i prema tom podatku se radio izračun spolne diverzifikacije. Omjer muškarac u odnosu na žene je 3 na prema 8. Muškarci su glavni urednik, urednik i prodajni predstavnik, a žene su direktorica Frakture, grafička urednica, asistentice uredništva, računovotkinja, lektorica, direktorica marketinga i voditeljica prodaje.⁶⁶ Fraktura kao manja nakladnička kuća, odnosno s manjim brojem zaposlenih, ima vrlo sličan omjer između muškaraca i žena kao što je slučaj i kod većih nakladničkih kuća koje su prethodno analizirane.

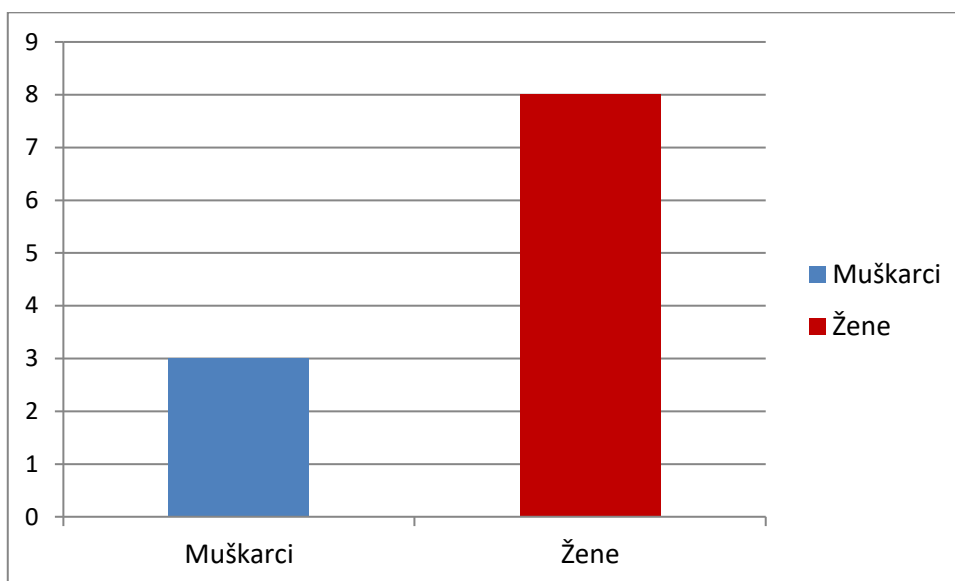
⁶⁵ Usp. Isto. URL: <https://fraktura.hr/fraktura> (2020-09-10)

⁶⁶ Usp. Isto. URL: <https://fraktura.hr/nas-tim> (2020-09-10)

Slika 20. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Frakturi

Grafikon prikazuje odnos zaposlenih muškaraca i žena u postotcima, gdje muškaraca ima 27%, a žena bitno više, čak 73%. Fraktura je još jedna nakladnička kuća u kojoj dominiraju žene.

Slika 21. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Frakturi

Drugi grafikon daje realniju sliku zaposlenih muškaraca i žena, pošto se radi o samo 11 zaposlenih i vrlo maloj nakladničkoj kući. Ovdje su jasno vidljive brojke zaposlenika prema spolu i njihov međusobni omjer.

8.5. Jesenski i Turk

Naklada Jesenski i Turk⁶⁷ osnovana je 1997. godine. „Do sada je ovaj nakladnik objavio više od 600 naslova, a njima su obuhvaćena kapitalna djela društvenih i humanističkih znanosti, aktualna i klasična djela iz područja popularne znanosti te vrijedna esejistika, publicistika i književna djela. U nakladi Jesenski i Turk ističu da njihovu kuću karakterizira kvalitetna literatura koja je birana i rađena s idejom promicanja kulture čitanja i promišljanja kroz popularizaciju pojedinih područja, tematiziranje aktualnih društvenih, političkih i kulturalnih pitanja.“ „Naglasak daje i promoviranju novih kvalitetnih autora uz one već etablirane, s posebnim naglaskom na kvalitetnu i inovativnu ukupnu prezentaciju, a to su koncept, sadržaj i vizualni identitet knjige.“ Na mrežnoj stranici nakladnika se mogu pronaći brojne biblioteke, čak njih 29, a neke od njih su: *Biblioteka za početnike*, *Filozofska biblioteka*, *Ideje u psihoanalizi*, *Međunarodni odnosi i diplomacija*, *Popularna kultura i filozofija*, *Znanost u džepu* i dr.⁶⁸ Jesenski i Turk ima svoje antikvarijate i knjižare samo na području grada Zagreba.⁶⁹

8.5.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Jesenski i Turk

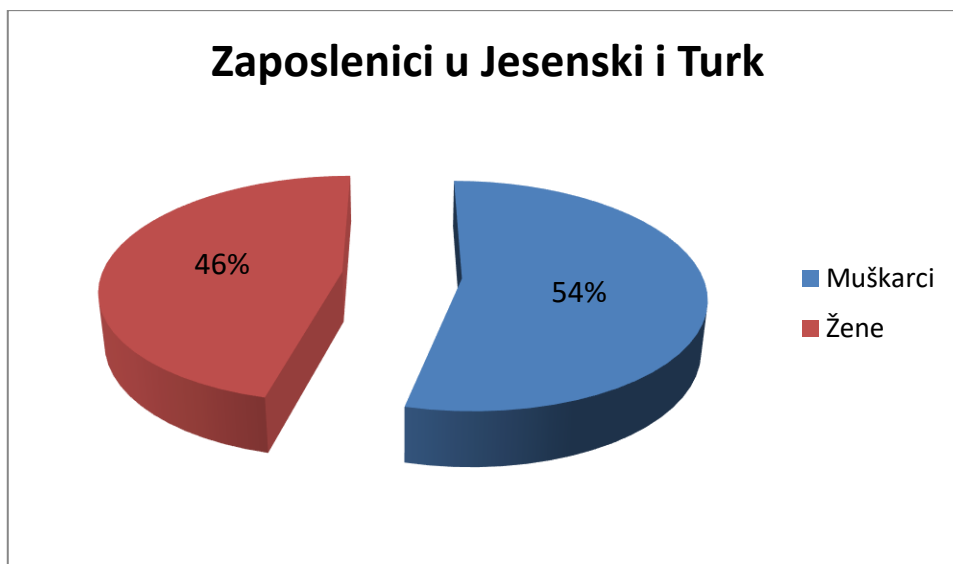
Na mrežnoj stranici nakladnika ne stoji podatak o ukupnom broju zaposlenih, ali su navedeni redom direktor, izvršni direktor i urednik, urednici, grafički urednik, dizajner, direktorica prodaje, voditeljica računovodstva, računovotkinje i voditelj dostave. Ukupan broj zaposlenih na ključnim pozicijama prema podacima s mrežne stranice je njih trinaest, od kojih je sedam muškaraca i šest žena. Muškarci su direktor, izvršni direktor, tri urednika i grafički urednik i dizajner. Što se tiče žena, one su zaposlene kao voditeljica računovodstva, direktorica prodaje, urednica, voditeljica antikvarijata i računovotkinje. Kod ovog nakladnika je spolna diverzifikacija takva da su gotovo jednako zastupljena oba spola, ali muškarci dominiraju u uredništvu i direktor naklade je također muškog spola.⁷⁰

⁶⁷ Usp. Jesenski i Turk. URL: <https://www.jesenski-turk.hr/> (2020-09-10)

⁶⁸ Usp. Isto. URL: <https://www.jesenski-turk.hr/?active=naklada> (2020-09-10)

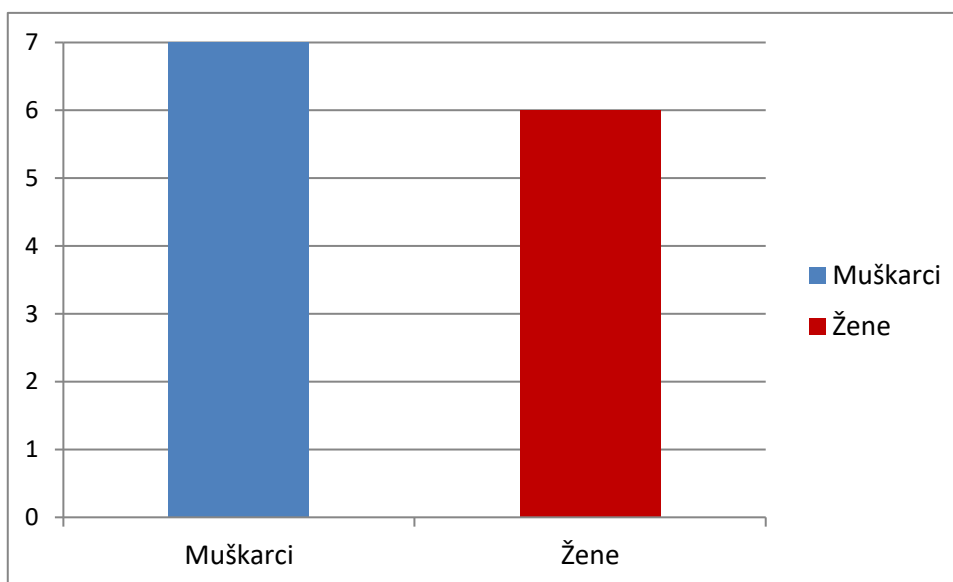
⁶⁹ Usp. Isto. URL: <https://www.jesenski-turk.hr/?active=antikvarijati> (2020-09-10)

⁷⁰ Usp. Isto. URL: <https://www.jesenski-turk.hr/?active=distribucija> (2020-09-10)

Slika 22. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Jesenski i Turk

Samo jedna osoba više i prednost imaju zaposlenici muškog spola s postotkom od 54%, a zaposlenice ženskog spola zauzimaju 46% ukupnog broja zaposlenih. Ovdje je situacija drugačija nego što je to bio slučaj kod prethodno analiziranih nakladnika gdje su žene značajno dominirale u odnosu na zaposlenike suprotnog spola.

Slika 23. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Jesenski i Turk

Ovaj grafički prikaz daje uvid u stvarno stanje zaposlenih pošto se radi o manjem nakladniku i ovdje se jasno vidi da je razlika između spolova minimalna.

8.6. Planetopija

„Planetopija⁷¹ je nakladnička kuća koja objavljuje knjige s područja osobnog razvoja i holističkog pristupa zdravlju, prehrane, duhovnosti, ekologije. Početci Planetopije sežu u 1995. godinu, kada u izdanju *Biovege*, pod okriljem kojeg i izrasta ova nakladnička kuća, izlazi prva hrvatska knjiga o makrobiotici *Hrana za život*.“ Na toj knjizi je radila prva urednica, a danas direktorica Planetopije Marina Kralj Vidačak. „Knjigom *Hranom za život* Planetopija pokreće i prvu biblioteku Makronova, u kojoj svoje mjesto nalaze naslovi koji tematiziraju zdrave stilove življenja i holističku medicinu.“ Upravo spomenute teme su u žarištu interesa i filozofije Planetopije i njezinih zaposlenika od samih početaka. Uskoro se pokreće i biblioteka Quantum, koja uključuje džepne knjige. „U Planetopiji se jedna za drugom nižu nove biblioteke otvarajući nove teme, od biografija, vježbanja, cjelovitog ženskog zdravlja, humora, ekološke angažiranosti pa sve do dječjih knjiga i slikovnica.“ Također su njihove knjige i autori dobitnici brojnih priznanja i nagrada. Ujedno Planetopija izdaje i strane knjige odnosno knjige na engleskom jeziku domaćih ili stranih autora. Filozofija je ove nakladničke kuće da knjige mijenjaju naš svijet nabolje, a naslove biraju prema prema tome kako ljudi trebaju živjeti kvalitetnije, sretnije, zdravije, mudrije te njegovati umijeće življenja i povezanost jednih s drugima i s planetom na kojoj živimo.⁷² Upravo zbog spomenute filozofije kuće i ljubavi prema planetu Zemlji, tako je i nastao naziv Planetopija. Ova nakladnička kuća svoj „book shop“ naziva knjižarom za duh, um i tijelo.

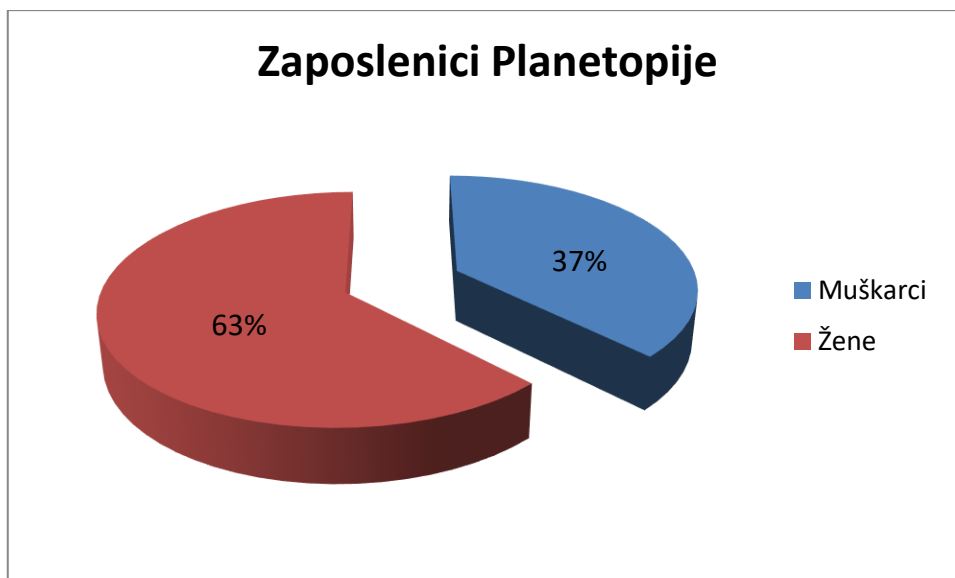
8.6.1 Spolna diverzifikacija zaposlenih u Planetopiji

Prema podacima o zaposlenima u Planetopiji dostupnim na mrežnoj stranici, samo ih je osam, tri muškarca i pet žena. Muškarci su voditelj poslovanja, voditelj veleprodaje i voditelj web shopa. Žene su na mjestu voditeljice knjižare, voditeljice maloprodaje, glavne urednice, PR i marketinga te je žena u konačnici i sama direktorica Planetopije, koja je i ranije spomenuta.⁷³ Vidljivo je da je ovaj nakladnik malen i nema mnogo zaposlenih. Ipak, ženski spol prevladava kao i kod većine nakladničkih kuća prethodno analiziranih.

⁷¹ Usp. Planetopija. URL: <https://planetopija.hr/> (2020-09-11)

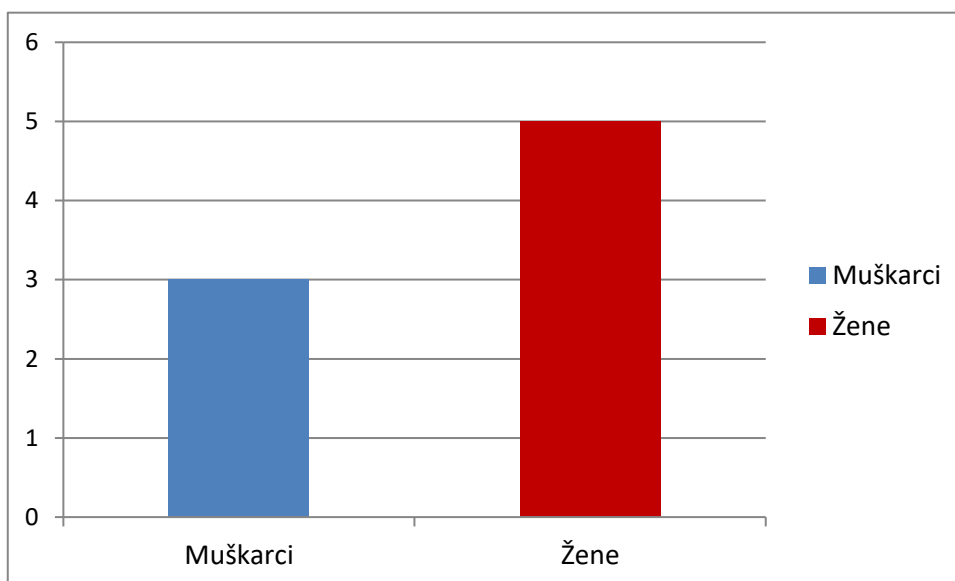
⁷² Usp. Isto. URL: <https://planetopija.hr/stranica/o-nama> (2020-09-11)

⁷³ Usp. Isto. URL: <https://planetopija.hr/stranica/kontakti> (2020-09-11)

Slika 24. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Planetopiji

Grafikon jasno pokazuje dominaciju ženskog spola, gdje je 63% zastupljenost žena, a 37% muškaraca. Iako je Planetopija nakladnik s manjim brojem zaposlenika, to ne umanjuje činjenicu da žene dominiraju.

Slika 25. Grafički prikaz odnosa muškaraca i žena zaposlenih u Planetopiji

Upravo zbog manjeg broja zaposlenih u Planetopiji, ovakav grafički prikaz jasnije prikazuje stvarni broj zaposlenika i njihov međusobni odnos na osnovu spola.

9. Zaključak

Ukoliko uzmemo u obzir svjetsko nakladništvo, u Hrvatskoj se istraživanja na temu diverzifikacije ne provode – uočljivo je mnoštvo raznih istraživanja na ovu temu u svijetu, a niti jedno u Hrvatskoj. Hrvatska je mala zemlja i njezino se nakladništvo ne može mjeriti s Velikom Britanijom, Francuskom ili pak Sjedinjenim Američkim Državama, čije je nakladništvo vodeće u svijetu. U Hrvatskoj ne možemo raditi diverzifikaciju na osnovu boje kože, religije, seksualne orijentacije i sl. jer podaci koji bi takva istraživanja omogućili nisu dostupni. Usto, Hrvatska je društveno homogena – većinsko stanovništvo je bijele boje kože, a dominantna religija je kršćanstvo rimokatoličke vjeroispovijesti, a što se tiče seksualne orijentacije i LGBT skupina, one su slabo zastupljene u većini djelatnosti i u velikoj mjeri ih se diskriminira. Dugi niz godina, svjetsko nakladništvo radi na tendenciji povećanja diverzifikacije, na bilo kojoj osnovi, unutar velikih nakladničkih kuća. Cilj je inkluzija marginaliziranih skupina u nakladničku industriju i htijenje da iste budu ravnopravne dominantnoj populaciji unutar određene zemlje. Kada se podvuče paralela između hrvatskog i svjetskog nakladništva, razlike u diverzifikacije su ogromne, čemu je temeljni razlog opisana društvena homogenost. Jedina diverzifikacija koja je bila provediva pri analizi zaposlenika nakladničkih kuća, a na temelju javno dostupnih podataka, u Hrvatskoj je spolna, koja je dala uvid u odnos muškaraca i žena u ovoj djelatnosti.

Kroz analizu Hrvatskog društva pisaca i Društva hrvatskih književnika, njihovih zaposlenika i članova na osnovu spola, dobijen je podatak da muškarci dominiraju u odnosu na žene. Nadalje, u analizi pet hrvatskih nakladničkih kuća, većih i manjih, istraživao se odnos muškaraca i žena zaposlenih na ključnim pozicijama. Namjerno su za analizu izabrane i manje nakladničke kuće kako bi se odnos zaposlenih usporedio s većim nakladničkim kućama i većim brojem zaposlenika. Početna pretpostavka je bila da su muškarci zastupljeniji u ovoj djelatnosti od žena, ali konačni rezultati istraživanja su pokazali da je stanje u nakladništvu drugačije od očekivanog. Od pet analiziranih kuća, u njih četiri, žene u velikom postotku dominiraju nad muškarcima. Taj podatak je vrlo pozitivan jer daje saznanje da žene u nakladništvu ipak nisu podređene muškarcima kao što je to u mnogim drugim djelatnostima.

U budućnosti bi bilo vrlo korisno provesti opsežnije istraživanje diverzifikacije na području nakladništva, primjerice o autorima popularnih knjiga ili pak o čitateljima istih.

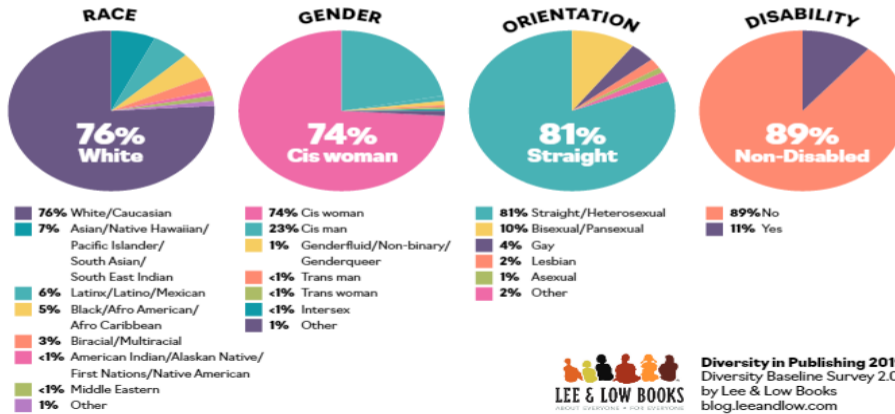
Literatura

1. Anderson, Porter. Changing the Narrative on Diversity in Publishing. The Aspen Institute. 4. rujan 2020. URL: <https://publishingperspectives.com/2020/09/aspen-institute-changing-the-narrative-on-diversity-in-publishing/> (2020-09-20)
2. Anderson, Porter. Simon & Schuster and HarperCollins Announce Diversity Roles. The Aspen Institute. 15. rujan 2020. URL: <https://publishingperspectives.com/2020/09/usa-new-york-simon-schuster-harpercollins-announce-diversity-roles/> (2020-09-30)
3. Beckert, Betsy. Jiménez. M., Laura. Where is the diversity in publishing? The 2019 diversity baseline survey results. Lee and Low Books. 28. siječanj 2020. URL: <https://blog.leeandlow.com/2020/01/28/2019diversitybaselinesurvey/> (2020-09-25)
4. Benhamou, Françoise; Stéphanie Peltier. 'How should cultural diversity be measured? An application using the French publishing industry'. // Journal of Cultural Economics, 31(2), 2007, str. 1-23. URL: https://www.researchgate.net/publication/5149740_How_Should_Cultural_Diversity_Be_Measured_An_Application_Using_the_French_Publishing_Industry (2020-08-16)
5. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press, 2020. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (2020-08-30)
6. Clark, Giles. Phillips, Angus. O nakladništvu iznutra. Osijek: Hrvatska sveučilišna naklada. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2017.
7. Cooperative Children's Book Center (CCBC). University of Wisconsin-Madison, 2020. URL: <https://ccbc.education.wisc.edu/about/> (2020-08-20)
8. Deahl, Reachel. Why Publishing Is So White. Publishers Weekly. 11. ožujak 2016. URL: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/publisher-news/article/69653-why-publishing-is-so-white.html> (2020-09-05)
9. Diverzifikacija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15490> (2020-08-13)
10. Društvo hrvatskih književnika. URL: <http://dhk.hr/> (2020-09-08)
11. Državni zavod za statistiku. Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 2011. URL: <https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (2020-09-19)
12. Fraktura. URL: <https://fraktura.hr/fraktura> (2020-09-10)
13. Hrvatsko društvo pisaca. URL: <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr> (2020-09-07)

14. Jarema, Kerri. 7 Stats About Diversity In Book Publishing That Prove So Much Work Needs To Be Done, 20. lipnja 2020. URL: <https://www.bustle.com/p/7-stats-about-diversity-in-book-publishing-that-reveal-the-magnitude-of-the-problem-18022153> (2020-08-17)
15. Jesenski i Turk. URL: <https://www.jesenski-turk.hr/> (2020-09-10)
16. Koch, Bea. Koch, Leah. The State of Racial Diversity in Romance Publishing, 2018. URL: <https://www.therippedbodicela.com/sites/therippedbodicela.d7.indiebound.com/files/2018%20diversity%20study.pdf> (2020-09-01)
17. Le Roux, Elizabeth. Publishing and Society. // The Oxford Handbook of Publishing / Edited by Angus Phillips and Michael Bhaskar. Oxford: Oxford University Press, 2019. Str. 1-3.
18. Ministarstvo kulture i medija: Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost. Središnji državni portal. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/knjiga-i-nakladnistvo/kulturno-vijece-za-knjiznu-nakladnicku-i-knjizarsku-djelatnost-516/516> (2020-09-20)
19. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/> (2020-09-04)
20. Planetopija. URL: <https://planetopija.hr/> (2020-09-11)
21. Politička ekonomija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49234> (2020-09-25)
22. Shriver, Lionel. Penguin wants its authors to represent all UK minorities. What about just publishing good books? // The Spectator. 9. lipanj 2018. URL: <https://www.spectator.co.uk/2018/06/when-diversity-means-uniformity/> (2020-09-06)
23. Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.
24. Školska knjiga. URL: <https://shop.skolskaknjiga.hr/> (2020-09-09)
25. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Alice Walker //Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica, inc., 2020. URL: <https://www.britannica.com/biography/Alice-Walker> (2020-08-18)
26. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Jhumpa Lahiri //Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica, inc., 2020. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jhumpa-Lahiri> (2020-08-18)

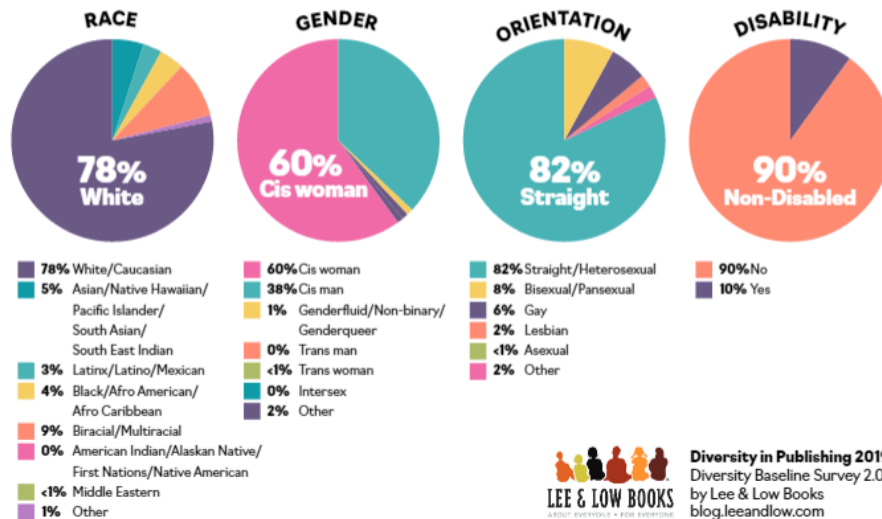
27. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Toni Morrison //Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica, inc., 2020. URL: <https://www.britannica.com/biography/Toni-Morrison> (2020-08-18)
28. The Nobel Prizes. Nobel Media AB, 2020. URL: <https://www.nobelprize.org/> (2020-08-17)
29. The Pulitzer Prizes. Columbia University, 2020. URL: <https://www.pulitzer.org/> (2020-08-17)
30. Velagić, Zoran. Uvod u nakladništvo. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Odsjek za informacijske znanosti, 2013.
31. VIDA:Women in Literary Arts, 2020. URL: <https://www.vidaweb.org/> (2020-08-30)
32. Zeman, Geiger, Marija; Zeman, Zdenko. Uvod u sociologiju (održivih) zajednica. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2010. Str. 117-118. URL: https://www.pilar.hr/wp-content/images/stories/dokumenti/e_knjige/uvod_u_sociologiju_zajednica.pdf (2020-09-20)
33. Znanje. URL: <https://znanje.hr/> (2020-09-10)

Industry Overall

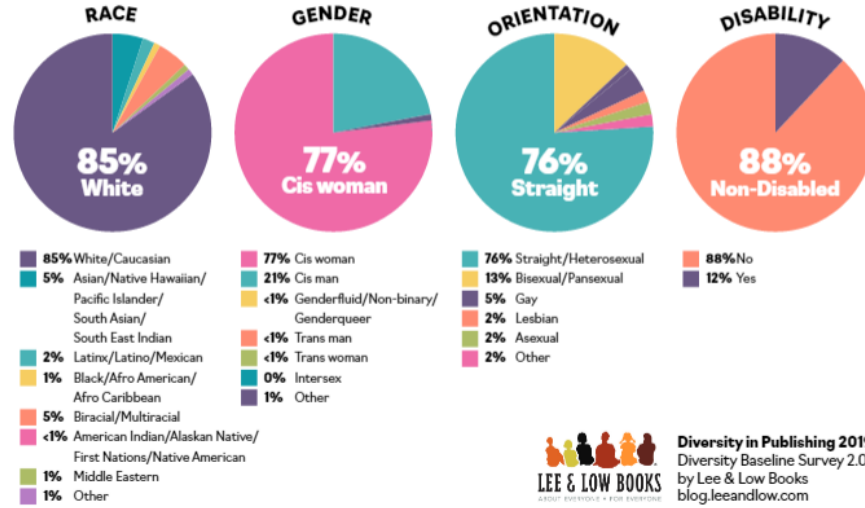
Prilog 1.

Executive Level

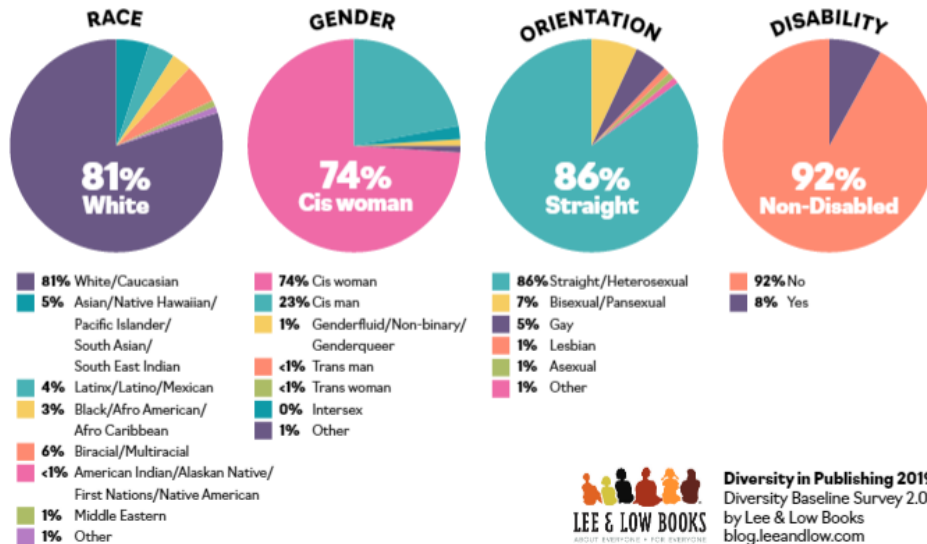
Prilog 2.

Editorial

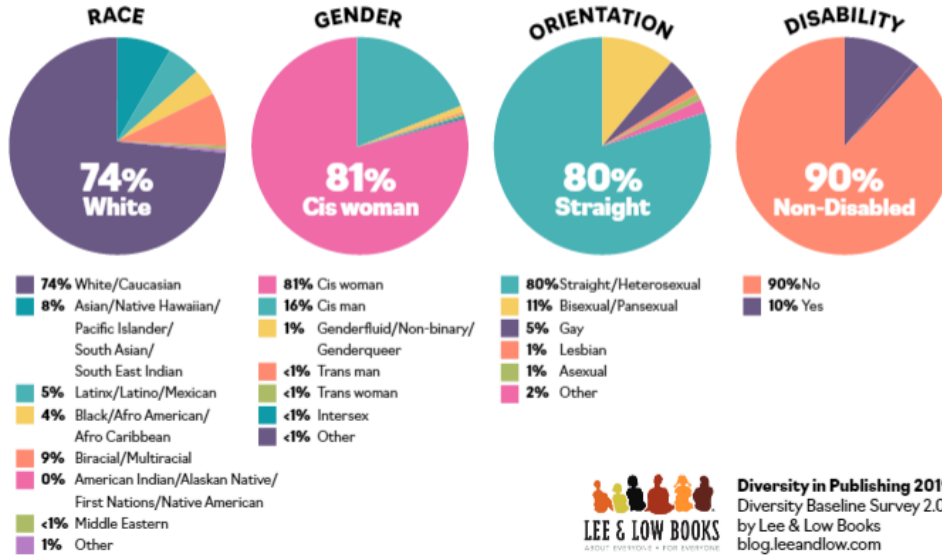
Prilog 3.

Sales

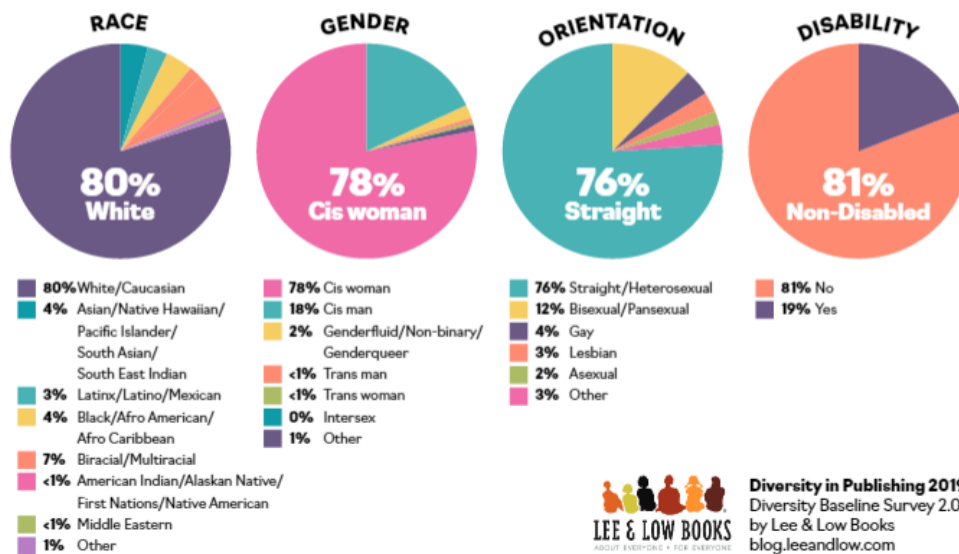
Prilog 4.

Marketing & Publicity

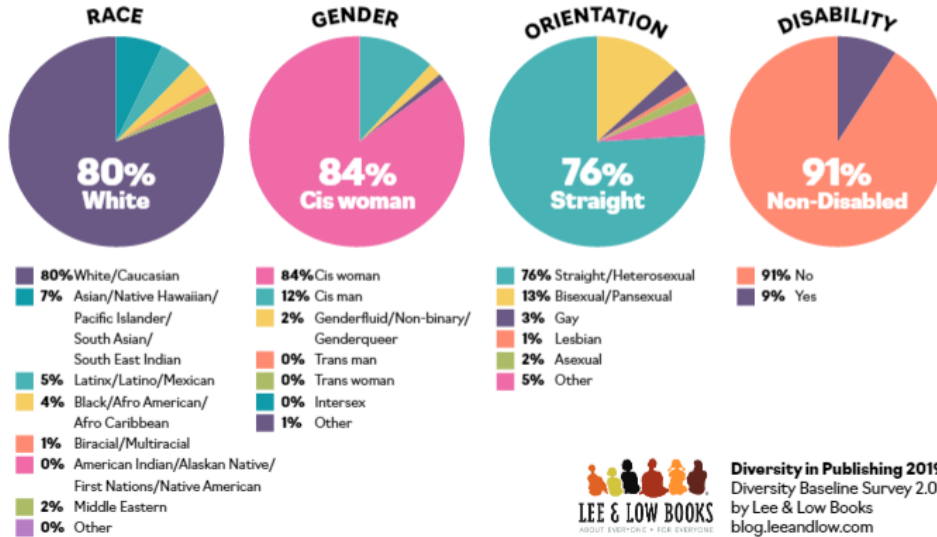
Prilog 5.

Book Reviewers

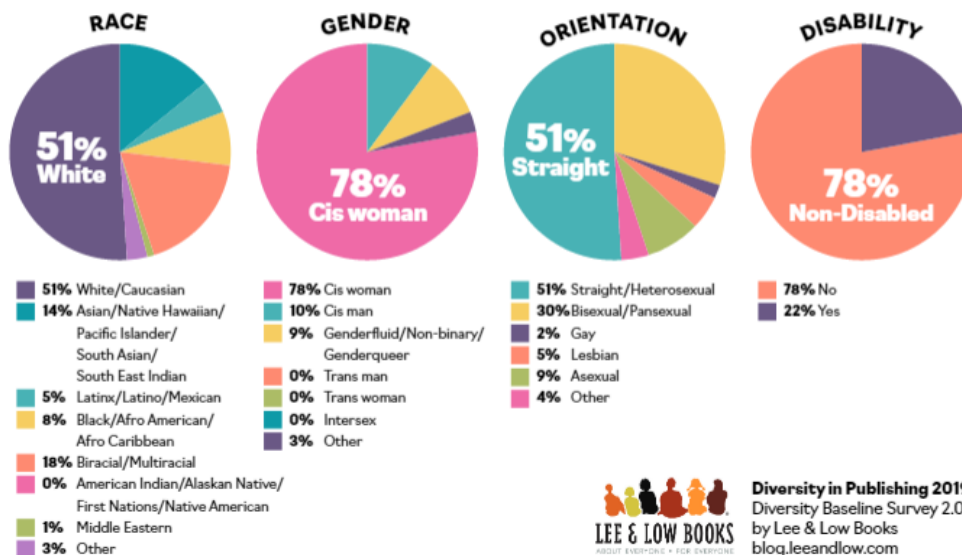
Prilog 6.

Literary Agents

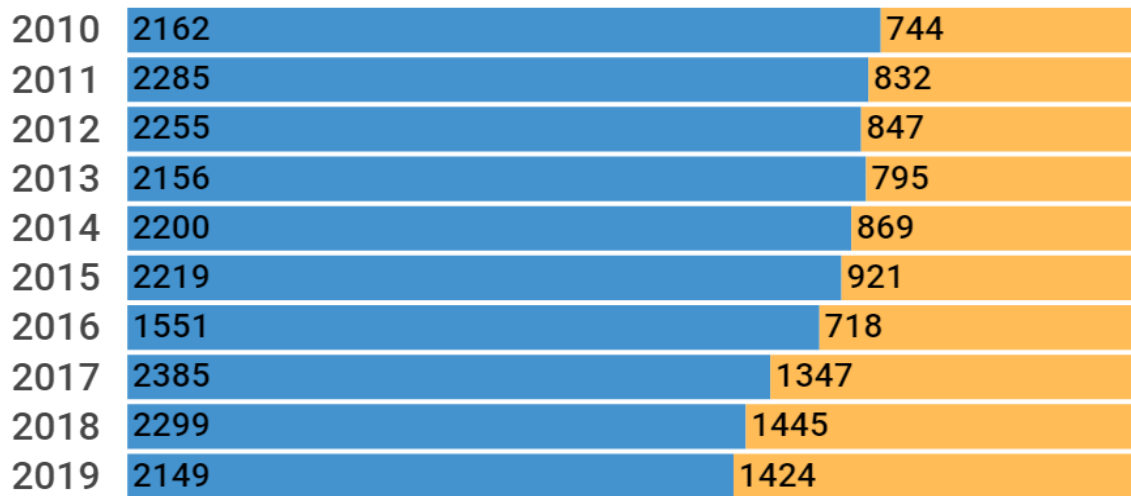
Prilog 7.

Interns

Prilog 8.

TLS: THROUGHOUT THE YEARS

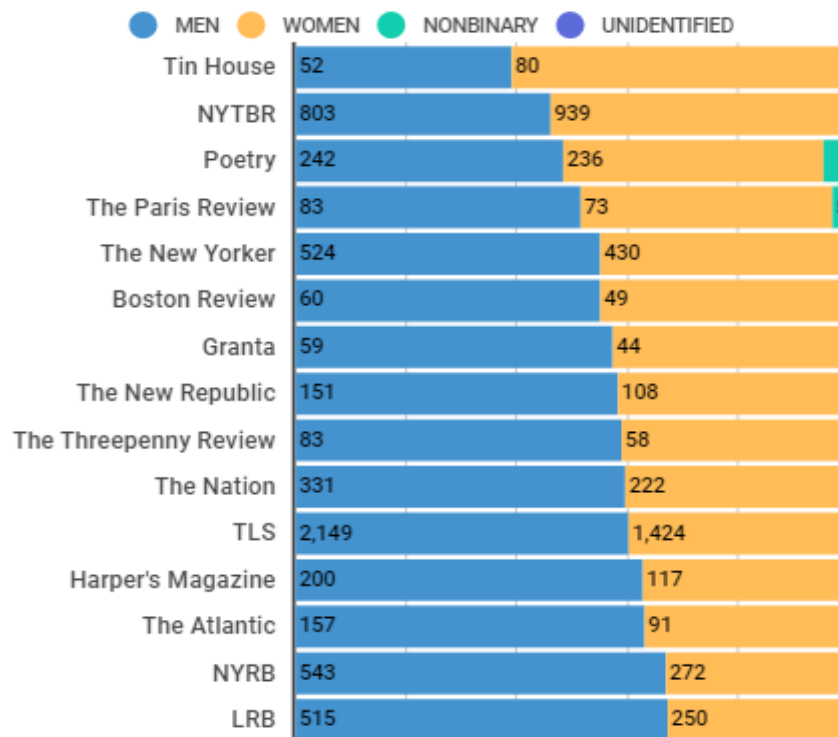

● Men ● Women ● Nonbinary ● Unidentified

Prilog 9.

VIDA COUNT 2019 MAIN COUNT

Prilog 10.